

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Första Kammaren. N:o 20.

Lördagen den 25 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes tre inkomna läkarebetyg, så lydande:

Att hans excellens herr statsminister *E. G. Boström* till följd af sjukdom tills vidare är nödsakad att hålla sig på sina rum, intygas Stockholm den 24 april 1896.

F. W. Warfvinge,
med. d:r.

Bruksegaren *Chr. Lundeberg* är till följd af akut bröst- och strupkatarr ur stånd att deltaga i riksdagsarbetet under närmaste dagar. Stockholm den 24 april 1896.

Edv. R. Petersson,
regementsläkare.

Att ledamoten af Första Kammaren herr *A. P. von Möller* på grund af sjukdom (ansigtsros) är förhindrad att bevista kammarens sammanträden sannolikt under 14 dagar, intygas härmed. Stockholm den 25 april 1896.

Oscar Gibson,
leg. läkare.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta stats-, banko- och lagutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 4 äfvensom bevillningsutskottets nämnda dag bordlagda memorial n:o 24.

Föredrogos å nyo konstitutionsutskottets den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 72 och 73 riksdagsordningen.

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
rernas antal.*

Första Kammarens Prot. 1896. N:o 20.

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisorer-
ernas antal.*
(Forts.)

Herr Bergius: Med åberopande af den reservation, som af mig jemte herrar Alin, Unger, friherre Wrangel von Brehmer och friherre Åkerhielm afgifvits, beder jag få yrka afslag å såväl motionen som utskottets förslag.

Det är tre särskilda frågor, som föreligga i detta betänkande, nemligen om ökning af revisorerernas antal, om revisorerernas reservationsrätt och borttagandet af den afgörande röst, som tillkommer ordföranden, då rösterna falla lika.

Hvad angår först frågan om ökning af revisorerernas antal, så har denna fråga förevarit vid 1891, 1892, 1893 och 1895 årens riksdagar, och vid alla dessa riksdagar har den meningen gjort sig gällande hos Första Kammaren, att revisorererna icke äro för få för att kunna på tillfredsställande sätt fullgöra dem åliggande granskning, under förutsättning att denna icke mera än nödigt är utsträckt till en siffer- och detaljgranskning. Det är denna mening, som jag städse omfattat, och den hyser jag fortfarande. Till följd häraf och då jag derjemte för min del tror, att en ökning af statsrevisorerernas antal ur åtskilliga synpunkter icke kan anses vara nyttig eller nödig, utan tvärt om kan leda till att revisionen, i stället för att utöfva en principel granskning, kommer att allt för mycket inlåta sig på detaljgranskning, anser jag, att detta förslag icke bör vinna bifall.

Hvad beträffar revisorerernas reservationsrätt, så var denna fråga före vid 1893 års riksdag, och det påpekades då af konstitutionsutskottet, att om en sådan bestämmelse vore nödig, skulle den hafva sin plats icke i riksdagsordningen, utan i instruktionen, såsom förhållandet var i fråga om instruktionen för riksbanken. För min del anser jag också, att en dylik bestämmelse icke bör hafva sin plats i grundlagen, och efter det konstitutionsutskottet afgaf sitt betänkande år 1893, har äfven i den nya instruktionen för revisorererna en dylik bestämmelse införts. I den nu gällande instruktionen af den 19 maj 1893 stadgas i § 3: »Om under revisorerernas öfverläggningar skiljaktiga meningar uppstå och omröstning begäres, skola revisorererna till protokollet afgifva sina röster med afgörande röst för ordföranden, då rösterna äro lika; hvarje revisor dock obetaget att mot beslutet anmäla reservation». Då en sådan bestämmelse således redan finnes i instruktionen, kan det icke vara skäl, att den tillika införas i riksdagsordningen.

Hvad slutligen angår ordförandens afgörande röst, medför det, säger man, den olägenheten, att det föranleder till att understundom lottning eger rum om hvem som skall blifva ordförande, om han skall utses bland Första eller Andra Kammarens revisorer. Detta är en olägenhet. Men om förslaget antages, uppkommer möjligen en annan olägenhet, som jag tror är större, nemligen att lottning ofta erfordras för bestämmande af hvad som skall utgöra revisorerernas beslut.

På grund af hvad jag således anfört, hemställer jag, att motionen och utskottets förslag icke måtte bifallas.

Herr Berg, Gustaf Axel: Med utskottets ärade ordförande instämmer jag i ett hänseende, men skiljer mig från honom uti ett annat.

Såsom ordföranden antydt och kammaren behagade finna, innefattar detta betänkande beträffande förändring af 72 § riksdagsordningen tre nya förslag: 1:o förslaget derom, att revisorernas antal, som nu är 12, måtte höjas till 18; 2:o förslaget derom, att den afgörande röst, som ordföranden uti statsrevisionen för närvarande eger vid paria vota, borttages; och 3:o att uti grundlagen måtte tillerkännas statsrevisorerna rätt till reservation.

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisorer-
ernas antal.
(Forts.)*

Beträffande först förslaget om ökning af statsrevisorernas antal, instämmer jag med ordföranden och Första Kammarens majoritet inom utskottet i det hänseendet, att jag anser, att det nu förefintliga antalet statsrevisorer bör vara fullt tillräckligt, för så vidt som revisorerna endast och uteslutande ingå i en granskning af de stora hufvudragen af statsförvaltningen och afhålla sig från en siffer- och detaljgranskning, som de icke kunna utföra, hvarken med ett antal af 18, eller om detta antal fördubblades.

I fråga om ordförandens utslagsröst beder jag få erinra, huru som denna utslagsröst vid så många statsrevisioner, om än icke alltid, åstadkommit och föranlett slitningar mellan ledamöterna från de särskilda kamrarna. Dessa slitningar hafva börjat redan då ordförandevaldet skulle ega rum, vid hvilket hvardera kammaren haft den önskan att se ordföranden vald bland sina medlemmar. Slitningar hafva sedermera fortgått alltjemt, i ty att den kammare, som lyckats få ordföranden bland sina medlemmar, har fått ett bestämdt inflytande på hela revisionens fortgång, och det i så hög grad, att genom ordförandens utslagsröst bestämts, hvilka anmärkningar, som skola få plats i revisorernas berättelse. Jag håller för min del före, att i detta fall bör förefinnas en fullkomlig likhet mellan statsrevisionens och Riksdagens utskotts arbete. Och jag tager mig friheten hemställa, hvad man skulle säga, om t. ex. inom konstitutionsutskottet, der det ty värr så ofta händer, att den ena kammarens ledamöter stå mot den andras, frågor skulle afgöras genom ordförandens utslagsröst.

Slutligen, hvad revisorernas reservationsrätt angår, är väl fallet, att den nu omsider är erkänd i instruktionen för revisorerna, men den bör hafva sin plats äfven i grundlagen och der obestriddligen erkännas, på det att äfven i detta hänseende måtte förefinnas likhet mellan utskottens arbete och statsrevisorernas arbete.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, tillåter jag mig, herr talman, yrka, att 72 § måtte få följande lydelse: Å hvarje lagtima riksdag förordnas revisorer till ett antal af *tolv* för hvarjt år — och sedermera lika med utskottets förslag, och att, beträffande 73 §, kammaren måtte afslå utskottets förslag samt suppleanterna för revisorerna således bibehållas vid ett antal af sex.

Herr Törneblad: Jag har icke tänkt taga till orda för att bestrida den hemställan, utskottet gjort; derom vill jag icke yttra mig, så mycket mer som det naturligtvis ligger i dens intresse, som skall revideras, att revisionen blifver så grundlig och omfattande som möjligt. Men jag har tagit till orda för att i korthet bemöta motionärens vilseledande framställning af förhållandena vid riksbanken. Jag

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
rernas antal.*
(Forts.)

har icke kunnat underlåta att vid detta tillfälle uttala en protest mot den motivering, som han lagt till grund för sitt i öfrigt kanhända mycket välbetänkta förslag om ökande af revisorernas antal. Han säger nemligen: »om de af Kongl. Maj:t föreslagna ändringarna rörande riksbanken varda upphöjda till lag, så följer deraf ett utvidgad område för riksbankens verksamhet och inflytande på den finansiella verksamheten inom vårt land. Men dermed följer ock skärpta fordringar från allmänhetens sida, att denna verksamhet bedrifves på ett i alla afseenden mönstergilt sätt.» Detta instämmer jag fullkomligt uti, och jag tror, att bankens styrelse söker göra sitt bästa att tillmötesgå allmänhetens fordringar, så vidt bankoutskottet och Riksdagen lemna riksbankens styrelse tillräckliga medel och tillräcklig frihet dertill. Men en är den fordran, som kommer från allmänhetens sida, att blifva väl betjenad och betjenad på sådant sätt, att inga obehöriga inflytelser göra sig gällande — hvilket jag tror icke förekomma — en annan är den fordran, som helt naturligt gör sig gällande från Riksdagens sida, att riksbanken icke bör vara underkastad för stora förluster af sin rörelse, och det ser ut, som om motionären på ett mer än besynnerligt sätt sammanblandat allmänhetens fordringar med Riksdagens fordringar. Jag skall söka lemna bevis härför.

Motionären yttrar, att »när man genomläser bankoutskottets memorial n:o 5, så ligger den misstanken mycket nära till hands, att någon slapphet i förvaltningen inom riksbanken vid någon tid gjort sig gällande, och att kontrollen icke varit sådan den bort vara». Detta innefattar två anmärkningar. En rigtar sig mot de senare årens statsrevisorer och bankoutskott, hvilka jag icke behöfver upptaga till besvarande. I afseende på förvaltningen åter må nämnas, att memorialet n:o 5 innehåller en begäran om afskrifning af ungefär $\frac{1}{2}$ million i fordringar, af hvilka de äldsta datera sig så långt tillbaka som från 1848. Jag skall icke fästa mycken vikt vid denna omständighet, men jag ber få nämna, att sista gången afskrifning skedde från hufvudkontoret var det för 6 år sedan, och afskrifningen under en tid af 20 år vid hufvudkontoret har uppgått till omkring 1 million, hvilket icke kan anses synnerligen mycket, då man betänker, att det kapital, som varit använt vid lånerörelsen vid hufvudkontoret, i allmänhet uppgått till 30 eller mellan 30 och 40 millioner årligen. Då är lätt att uträkna, huru stor procent, som skulle förlorats genom afskrifningen; det blifver, om man räknar i hop summorna för den årliga rörelsen, endast en bråkdel af 1 procent, och det kan icke anses farligt. Men det är en annan sak att taga i betraktande, och det är, att de fordringar, som omtalas i memorialet n:o 5, utgöras till stor del af sådana, som en lång tid varit förda inom linien, och hvilka man ansett lämpligen kunna afskrifvas på en gång. Åtskilliga äro för öfrigt sådana, som uppstått i och genom affärer, der åtminstone flere banker i riket hafva gjort förluster och äfven andra än banker förlorat. För att nämna ett exempel, skall jag taga ett aktiebolag, som står omtaladt i memorialet n:o 5, ett mycket känt aktiebolag i Östergötland, på hvilket, bland andra, staten, icke riksbanken, på handels- och sjöfartsfonden gjorde en förlust af icke fullt lika mycket, men ganska nära *hela* den afskrifning, riksbanken gjorde enligt memorialet n:o 5.

Att riksbanken i detta och andra fall fått vidkännas förluster, med anledning deraf, att den ansett sig böra efter bästa förstånd understödja storindustrien, torde icke böra läggas den för mycket till last, då den icke sett sig sämre för än andra penninginrättningar eller enskilda, som gjort ännu större förluster på samma slags affärer. Men nu kommer en annan sak, det är frågan om *afskrifningen*. Afskrifning förekommer icke annat, än när fordringar en gång afförts från kapitalräkningen och förts, som det heter, inom linien. Detta förande inom linien företages af fullmäktige hvarje år, vanligen i december månad, och det antecknas mycket noga i protokollet samt undergår vederbörlig granskning af nästkommande års bankoutskott, hvilket har att yttra sig, huru vida anledning till anmärkning förefinnes. Då kan man tycka det vara bra besynnerligt, att en enskild ledamot upphäver sig till domare öfver styrelsen, statsrevisorerna och bankoutskottet. Afskrifning betyder icke annat, än att, när en fordran en lång tid varit förd inom linien och man gjort alla möjliga ansträngningar att få tillbaka hvad som möjligen kunde inflyta, man efter granskning af omständigheterna finner sig icke behöfva eller böra vidtaga vidare *bevakningsåtgärder* med denna fordran. Och att man icke anser sig böra besvara hvarje Riksdag med detta, utan för i hop en stor klumpsumma på en gång, bör, tror jag, Riksdagen vara tacksam för. I de fall, der det blifvit konkurs, konkursen afslutats, utdelning verkställd och bolaget upplöst, skulle ytterligare bevakning icke hafva tjenat till annat än att ådraga riksbanken onödigt besvär och onödiga kostnader. De förluster således som gjorts, de kunna vara huru stora som helst, hafva undergått behörig pröfning och granskning af vederbörande myndigheter, och därför föreställer jag mig, att den skugga, motionären kastat på riksbankens styrelse, icke har skäl för sig. Han säger: »Då riksbanken utgör sjelfva grundvalen för alla dylika institutioner (penninginstitutioner) inom vårt land, så bör, enligt min uppfattning, icke ens skuggan af en misstanke få råda beträffande ändamålsenligheten och tillförlitligheten utaf dess förvaltning». De förhållanden, som jag anfört, synas mig fullt klart ådagalägga, att de åtgärder, som blifvit vidtagna, icke äro andra än sådana, som i allmänhet förekomma, i händelse förluster inträffa, och att förluster kunna inträffa för alla banker, lära vara temligen klart. Det finnes visserligen ett sätt att undvika förluster och det är att så mycket som möjligt draga sig från att understödja industriella affärer, men det vore, tror jag, ingalunda riksbanken värdigt, ej heller kan det vara Riksdagens mening, att riksbanken skulle så göra, d. v. s. att riksbanken skulle inskränka sig till att låna ut penningar endast på obligationer, säkra aktier och inteckningar eller blott rediskontera. Hvad den senare rörelsen beträffar, håller den på att utveckla sig; men jag tror, att riksbanken liksom andra banker har förpligtelse att söka bedöma de industriella affärernas utveckling och icke draga sig alldeles tillbaka af fruktan, att det på den skulle falla en mer eller mindre oberättigad skugga af misstanke att icke hafva sett upp. Ty jag kan icke tänka mig, att skuggan af misstanke skulle angifva, att någon blifvit obehörigen gynnad. En stor del af de ifrågasvarande affärerna faller långt före min tid, och jag har således ingen person-

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisorer-
ernas antal*
(Forts.)

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
rernas antal.*
(Forts.)

lig kännedom om de bevekelsegrunder, som varit ledande, men så mycket tror jag mig veta, att hvad som i detta fall ledt bankens styresmän har varit att på en gång fästa afseende vid allmänhetens fordringar och fordringarna på riksbankens säkerheter, så vidt man kunnat bedöma desamma. Jag finner också alldeles riktigt, att man ökar kontrollen och revisionen, ty detta skulle kanske göra, att man sluppe ifrån sådana här obefogade motioner, obefogade nemligen, hvad *motiveringen* beträffar. Derfor skall jag icke motsätta mig den ifrågavarande ökningen af revisorsantalet, hvilken jag anser hafva goda skäl för sig, men jag ledes härvid af helt andra skäl, än motiönären anför.

Herr Nyström, Carl: Man har sannerligen fullgiltig anledning att börja med att bedja kammaren om ursäkt, om här under diskussionen förekomma åtskilliga upprepningar, kanske egentligen ingenting annat än upprepningar; det kan sannerligen icke hjälpas. Hela denna fråga har blifvit stereotyperad. Det går efter precis samma trall ena året som det andra; men såvida man är öfvertygad, att denna reform bör genomföras och skall genomföras, finnes icke annan råd än att rulla Sisypusstenen och bedja herrarne icke tröttna af ett arbete, som tills vidare synes vara fäfängt, men som en gång dock skall vinna sitt mål.

Frågans stereotypa gång är denna: konstitutionsutskottet bifaller en motion, som går i den riktningen att få revisorerernas antal ökad; det blir en mängd reservanter från Första Kammaren, och konstitutionsutskottets ordförande skrifer sina vanliga ord, att efter hans mening äro revisorerne icke för få för att kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra sin granskning; derefter kommer frågan inom kammaren och så läser konstitutionsutskottets ordförande upp dessa ord och får understöd af några medlemmar, som säga, att det är riktigt. Derefter hafva vi, som äro af en motsatt mening, att försöka styrka, så vidt vi kunna det, att revisorerernas antal icke är tillräckligt att utföra det arbete, som är dem ålagdt. Detta försök skall jag nu göra och söka visa, att dessa revisorer icke kunna utföra arbetet, att arbetet är af den beskaffenhet, att det icke *kan* medhinnas, och slutligen — genom faktiska intyg från dem, som deltagit i arbetet — att det verkligen ej heller *blifvit* medhunnat.

I afseende först å frågan, huru revisionen kan utföras, vet jag icke något bättre inlägg i saken än herr Rudebecks från förra året, då han påpekade med en praktisk detaljering, att det knappt låter tänka sig, att tredje afdelningen, dessa 4 män, som sitta i tredje afdelningen och som fått och troligtvis komma att få i uppdrag att revidera 6:e hufvudtiteln och derutöfver riksgäldskontorets och riksbankens räkenskaper, att de skola kunna med detta stora material utföra sitt uppdrag. Herr Rudebeck påminner, att när dessa 4 män skola företaga första delen af sitt värf, nemligen revisionen af sju hufvudtiteln, hafva de att göra med följande myndigheter och räkenskaper: civildepartementet, kammarkollegium, postväsendet, statistiska centralbyrån, generallandtmäterikontoret, ekonomiska kartverket, öfverståthållareembetet, Stockholms stads kronoräkenskaper och länens

landsböcker — det är en bra post — väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, landtbruksstyrelsen, jernvägsstyrelsen såväl för trafiken som för jernvägsbyggnaderna — också en bra post — skiftes- och afvittringsverket, landtbruksakademien, landtbruksinstitutet m. m.

Detta är nu, hvad de hafva att göra såsom revisorer af sju hufvudtiteln. Bredvid denna lista, dessa fruktansvärda revisionsföremål, som de hafva att behandla, står instruktionens bud, som säger i sitt 14 kap. »börande revisorerna, utan att så vidt omständigheterna medgifva, förbigå detaljerna, hufvudsakligen granska dispositionerna, förvaltningen och resultatet på det hela». De skola således granska det, som jag nyss uppräknade m. m., till disposition, förvaltning och resultat. Och, säger man, det kunna de göra, bara de icke fördjupa sig för mycket i detaljerna. Instruktionen säger, att de skola sysselsätta sig med detaljerna, så vidt omständigheterna medgifva. Men låt så vara, så tror jag icke, att det under några förhållanden eller med någon arbetsmetod går för sig att få denna långa lista granskad till »disposition, förvaltning och resultat på det hela» af 4 personer på 2 månader. Det skulle naturligtvis vara att anstränga deras krafter mera än skäligen, och likväl, sedan de kommit till slut — så godt sig göra låter — med detta arbete, skola de tänka på att, utöfver detta, granska riksgäldskontoret och riksbanken, ett rätt vackert påbröd på detta. Sådant är naturligtvis komplett omöjligt. Man har icke heller rättighet att begära någonting dylikt.

Dertill kommer, att enligt den nya instruktionen har man ordentligt fastslagit, hvad här så många gånger sagts, att nemligen revisionen af riksgäldskontoret och riksbanken i mångt och mycket har en annan karakter än revisionen af statsverket, härvidlag sju hufvudtiteln. Och den måste hafva det, därför att riksgäldskontoret och riksbanken äro Riksdagens egna verk, och man har aldrig velat sammanblanda de egna verken med statsverket, och icke heller bör man göra det. Derfor vill man, att revisionen här vid lag skall pågå på något annat sätt än i fråga om statsverket.

Det är först och främst gifvet, att en revision af stora penningförvaltande verk har andra förutsättningar än öfriga revisioner, och fordrar krafter, något annorlunda beskaffade än de, som skola granska statsverket. Det kräfvades nemligen kännedom om finansiella frågor, med dithörande matematik o. s. v., som här mångfaldiga gånger förut påpekats. Detta är *revisorernas* kvalifikationer. *Arbetets* kvalifikationer stå i instruktionen, som, utom att den fasthåller samma kraf i afseende å denna revision som beträffande revisionen af statsverket, äfven tillägger, att revisionen bör stå i en något intimare vaxelverkan med förvaltningen. Den skall granska tjänstgöringen, bringa begångna förseelser till laga beifran, rådgöra med styrelsen m. m., allt funktioner, som äro utan motsvarighet vid statsverkets revision. Men för att ernå denna särskilda revision, måste krafterna för det samstälda revisionsarbetet ökas. Det erkännes ju, att syftet, då man begär att få 6 revisorer till, ligger deri, att dessa 6 skola sysselsätta sig med den särskilda art af revision, som kallas revision af riksgäldskontoret och riksbanken. Det är naturligt, att meningen icke är att helt och hållet skilja revisionen i två särskilda revisioner, utan de skola

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisorer-
ernas antal.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
rernas antal.*
(Forts.)

sammanträda med de öfriga revisorerna, då anledning till plenismankomst förefinnes. Jag tror detta vara ganska förnuftigt. Hufvudsaken är, att dessa 6 revisorer väljas, på det att revisionen af riksgäldskontoret och riksbanken må utföras så, att det blir en verklig revision, och att det blir möjligt att, åtminstone någorlunda, lösa det problem, som framställts. Jag kan därför icke finna annat, än att revisionen sålunda blir på ett förnuftigt sätt ordnad.

Om man nu tycker, att detta är riktigt, så frågas: huru skall man ordna så att dessa 6 revisorer blifva just de, som granska de särskilda verken riksgäldskontoret och riksbanken? Dertill behöfves ingen ny lagbestämmelse, det behöfves icke något beslut i grundlagen, utan en enkel antydan i instruktionen skulle hafva till påföljd, att dessa tillkomna 6 revisorer verkligen blefve valde för eller anvisades att upptaga detta särskilda revisionsobjekt, som närmast kräfver att tillgodoses, nemligen Riksdagens egna verk.

Jag skall, efter att hafva anfört detta, blott i sammanfattning nämna, att antalet revisorer ovilkorligen, äfven om de icke för ett ögonblick tänka på att gå in i detaljer och således icke heller sysselsätta sig med sifferrevision, utan hålla sig till hvad jag kallat realrevision, är för ringa för detta stora arbete. Och om man särskildt behöfver en förstärkning för en mera effektiv revision för riksbanken och riksgäldskontoret, så kan man vinna detta genom beslutet att nu fastställa revisorernas antal till 18 och genom att få en anvisning för dessa 6 tillkomna revisorer att sysselsätta sig med de båda penningverken, riksbanken och riksgäldskontoret, hvilket kan ske genom ett tillägg till instruktionen. Sedan jag sag: detta och vördsamt anhållit, att kammaren ville beakta dessa skäl, skall jag tillfoga ett annat skäl, till den kraft och verkan det kan hafva.

Herrarne hafva helt säkert läst igenom den lista, som ordföranden i konstitutionsutskottet upprättat öfver de många gånger, då denna fråga förkastats i Första Kammaren, men det finnes också en annan lista, som upptager de många gånger på senaste tider, då frågan antagits af Andra Kammaren utan votering. Här är således ett tydligt önskemål uttaladt af Andra Kammaren. Det kan då icke vara ur vägen att hemställa till Första Kammaren, om icke, då önskemålet på sista tiden visat sig så starkt, att förslaget antagits utan votering, Första Kammaren ville visa något tillmötesgående i denna sak, der tillmötesgåendet är en ren vinning för samarbetet kamrarna emellan.

På dessa grunder får jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ljungberg: Det lär svårligen kunna bestridas, att motioner, som oupphörligen, år efter år, återkomma, hafva någon grund för sig. Det torde väl icke heller kunna förnekas, att denna fråga, som nu i 10 år varit å bane, om ökande af statsrevisorernas antal, har goda skäl för sig. Under en tid, då statsförvaltningen alltjemt utvidgades och embetsverkens antal ökades, kunde det icke annat än väcka förvåning, då man, för några år sedan, från att hafva 24 revisorer förminskade detta antal till 12. Nu föreslås att åter öka antalet till 18. Andra Kammaren har hvarje gång bifallit detta, men Första Kammaren afslagit det, den sista gången med 78 röster emot 39.

För hvar och en, som betänker, hvilka massor af embetsverk och handlingar, som skola genomgå af revisorerna, är det klart, att detta icke kan ske inom så kort tid som 2 månader och med ett så ringa antal revisorer, af hvilka en del är på resor för att se förhållandena på närmare håll och andra äro sysselsatta mer än tillräckligt med riksgäldsverkets och riksbankens granskning. Man finner också, att, då den återstående delen af revisorerna, som skall handlägga vidlyftiga statsräkenskaper, måste fördelas på afdelningar, antalet revisorer är alldeles för ringa för den granskning, som hvar och en af de stora afdelningarnas vidlyftiga räkenskaper påkallade. Att antalet är alltför otillräckligt, fann jag särskildt vid ett tillfälle, då jag var ledamot af statsrevisionen och kom in i den afdelning, som hade att granska jernvägsförvaltningens vidtomfattande räkenskaper. Der fans då blott en ledamot af hedervärda bondeståndet samt en nära anförvand till chefen för jernvägsstyrelsen. Om alla tre ledamöterna i afdelningen hade varit närvarande, skulle det dock ha varit för litet för en så vidlyftig förvaltningsgren.

Det torde också förtjena påpekas, huru vida icke, om detta ringa antal af revisorer skall bibehållas, tiden, då revisionen skall taga sin början, kunde ändras från den 1 oktober till den 1 september, hvarigenom revisorerna finge åtminstone tre månader på sig.

Men på en annan och ännu viktigare fråga tager jag mig friheten fästa uppmärksamheten, den nemligen, huru vida det icke vore lämpligt att, såsom fallet är i våra grannländer, anställa fasta revisorer, som hela året om vore sysselsatta med sitt granskningsarbete och sålunda kunde med större säkerhet intränga i de många, svåra och vidlyftiga grenarne af förvaltningen. I Norge t. ex. har man 5 revisorer, som äro valda på år. Denna anordning förtjenade, som jag tror, att äfven här vidtagas eller åtminstone begrundas. De ständiga förslagen till förändring i de bestående förhållandena visa, att statsrevisionens verkande krafter äro alldeles för ringa.

För närvarande ber jag få understödja utskottets förslag, att antalet statsrevisorer höjes från 12 till 18, något som synes mig vara alldeles nödvändigt.

Herr Falk: En föregående talare uttryckte den förhoppning, att de af kammarens ledamöter, som deltagit i statsrevisioner, måtte inför kammaren vittna om sina erfarenheter, och då jag antager, att han dervid i någon mån syftade på mig, skall jag be att i korthet få säga några ord och försöka, likasom han, att icke upprepa hvad som förut sagts; att helt och hållet göra detta torde vara alldeles omöjligt.

Jag ber då, till en början få säga, att dessa ständigt återkommande motioner om ändringar i de föreskrifter, som nu gälla för revisionen af stats-, banko- och riksgäldsverken, måtte väl vittna derom, att det ändå är någonting, som fattas, och att en ändring af dessa föreskrifter kan vara af behovet påkallad. Jag tror icke, att man bör alltför mycket negligera dessa ständigt återkommande motioner.

I den nu föreliggande motionen, af herr S. Nordström, har motionären upptagit såsom sitt förslag konstitutionsutskottets förslag till

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisorer-
ernas antal.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
rernas antal.*
(Forts.)

1893 års Riksdag, att dela revisionen i två skilda revisioner, en för statsverket och en för banko- och riksgäldsverken, och att i sammanhang dermed öka revisorernas antal från 12 till 18. — Innevarande års konstitutionsutskott har emellertid icke velat lyssna till en framställning om inrättande af två från hvarandra skilda revisioner, utan har i stället upptagit förlidet års konstitutionsutskotts förslag, som går ut på att vinna det åsyftade målet uteslutande genom att öka revisorernas antal från 12 till 18. Så till vida är jag med utskottet ense. Är det fråga om att *välja* emellan att hafva två revisioner eller behålla en och öka antalet revisorer till 18, så ställer jag mig på den senare ståndpunkten.

Emellertid har utskottet här vid lag icke varit enhälligt. Här är en reservation af utskottets ordförande, med hvilken flere andra förordat sig. Denna reservation har en gång förut upplästs, men jag ber att få göra det en gång till, då den är helt kort. Den lyder:

»I öfverensstämmelse med den mening, som vid lagtima riksdagarne 1890, 1891, 1892, 1893 och 1895 gjort sig gällande i Första Kammaren, *håller jag före*, att de revisorer, som enligt § 72 riksdagsordningen skola utses för att enligt regeringsformen och särskild instruktion granska statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, icke äro för få för att kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra den dem åliggande granskning, under förutsättning, att denna icke, mera än nödvändigt är, utsträcker till en siffer- och detaljgranskning.»

För så vidt utskottets ordförande härmed vill säga, att allting är väl bestämdt, som det nu är, då får jag säga, att jag icke kan dela hans uppfattning. Jag tror, att hvar och en, som, åtminstone under de senare åren, haft tillfälle att deltaga i statsrevisionen, har mottagit det intryck, att, med nuvarande föreskrifter rörande arbetstiden och arbetskrafterna, det är omöjligt för revisorerna att kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra det kolossala arbete, som är dem pålagdt. Jag vågar äfven hysa den förmodan, att, om herr ordföranden i konstitutionsutskottet en gång sjelf skulle komma att deltaga i en statsrevision, han ganska hastigt skulle komma till samma uppfattning.

Jag ber nu att få säga några ord särskildt beträffande hans uttryck, att »revisorerna icke äro för få för att kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra den dem åliggande granskning, under förutsättning, att denna icke, mera än nödvändigt är, utsträcker till en siffer- och detaljgranskning». Med anledning häraf torde det tillåtas mig, att till honom och dem, som till äfventyrs dela hans mening, få ställa den fråga: bära de senare årens revisionsberättelser vittna om, att revisorerna verkligen fördjupat sig i »siffer- och detaljgranskning»? Jag tror, att man måste besvara denna fråga med ett obetingadt nej, och ber få tillägga, att jag är lifligt öfvertygad om, att i fall någon skulle inträda i revisionen med tanke, att tiden skulle medgifva honom att fördjupa sig i siffer- och detaljgranskning, skulle han ganska snart återkomma från denna villfarelse. Deremot kan jag i viss mån instämma med utskottets ordförande, då han säger, att revisorerna *dicke* äro för få, men detta under den uttryckliga förut-

sättning, att *arbetstiden ökas*. Det är nemligen, enligt min mening, icke ökad antal revisorer, som kräfvcs, utan det är *ökad arbetstid*, som är af behovvet påkallad.

Genom den förändring, som nu föreslås, att revisorernas antal skulle ökas till 18, kunna visserligen åtskilliga fördelar vinnas, ty man blir i tillfälle att fördela revisionen på 4 afdelningar i stället för på 3. En afdelning kan då uteslutande egna sig åt revisionen af banko- och riksgäldsverken, och granskningen af statsverkets räkenskaper kan delas mellan de andra trenne afdelningarna, hvarigenom denna granskning bättre medhinner, än som nu är förhållandet; men jag är öfvertygad om, att härmed icke synnerligen mycket skulle vinnas, så länge arbetstiden är inskränkt till tvenne månader. Det är nemligen så, under nuvarande förhållanden, att man knappast kan säga, att revisorerna hafva mer än $1\frac{1}{4}$ à $1\frac{1}{2}$ månad att använda för revisionsarbetet i *egentlig mening*. — Förhållandet är nemligen, att redan mot slutet af den första månaden inkomma från afdelningarna en hel del utlåtanden, som skola föredragas i revisionens plenum. Det blir då nödvändigt att hålla revisionsplenium 2 gånger i veckan, och dessa dagar äro följaktligen till stor del undandragna från det egentliga revisionsarbetet. Dessa utlåtanden ökas immer fort, och då man hunnit en vecka in på den andra månaden, hafva de vuxit till en sådan mängd, att revisionsplena upptaga icke blott hela förmiddagen, utan mången gång måste fortsättas äfven på eftermiddagen. Det är emellertid icke nog, att revisorerna känna till de ärenden, som förekomma på deras egen afdelning, utan de måste studera äfven alla de andra afdelningarnas ärenden för att i revisionens plenum kunna rörande desamma afgifva sin röst. Det är lätt insedt, att härigenom den tid, som åt det egentliga revisionsarbetet kan egnas, inskränkes högst väsentligt, och under sista hälften af andra revisionsmånaden blir icke mycken tid öfrig för detta arbete. Dessa olägenheter kunna nu icke afhjelpas med att öka revisorernas antal, utan blott genom utsträckning af revisionstiden.

Nu väntar jag, att man här gör den invändning, att det går icke an att utsträcka den nuvarande revisionstiden, ty statsverkets räkenskaper äro icke färdiga till granskning förr än den 1 oktober, och revisionen bör vara avslutad den 1 december, för att embetsverken skola hinna afgifva sina förklaringar öfver revisorernas anmärkningar, innan Riksdagen sammanträder. Denna invändning har jag hört mångaldiga gånger, men jag tror icke, att den håller streck. Skulle det icke gå an att t. ex. börja revisionen lika väl den 15 september som den 1 oktober? Jag tror för min del, att det mycket väl går för sig. Herrarne veta alla, att t. ex. landsböckerna komma in till kammarrätten redan före den 1 april och de centrala embetsverkens räkenskaper före den 1 maj; vid denna tid aflemnas äfven arméförvaltningens hufvudbok, churu verifikationerna komma något senare. Under sådana förhållanden torde revisionen kunna börja lika väl den 15 september som den 1 oktober. Man må icke inbilla sig, att granskningen af räkenskaperna är fullbordad af kammarrätten vid revisionens sammanträde den 1 oktober. Visst icke. Kammarrätten har visserligen

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisorer-
ernas antal.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
rernas antal.*
(Forts.)

gjort den s. k. *förberedande* granskningen, som hufvudsakligen består i kontrollerande, att in- och utgående balanserna äro rigtiga; men revisionen i kammarrätten fortsattes under hela hösten och inpå följande år och fortgår förmodligen ända tills en ny årgång räkenskaper aflemnas.

Under sådana förhållanden måste det vara temligen likgiltigt, synes det mig, om statsrevisionen börjar den 15 september eller den 1 oktober. Om man sedan utsträcker revisionstiden till den 15 december, så får man för statsrevisionen en tid af 3 månader. Till den 1 februari böra då embetsverken hinna förklara sig rörande af revisorerna gjorda anmärkningar. Det är ju der vid lag icke fråga om att afgifva några utlåtanden, utan blott att afgifva förklaring i en viss fråga, rörande hvilken anmärkning har skett, och då måtte väl 6 veckor vara tillräckliga. Revisionsberättelsen, jemte dessa förklaringar, bör således kunna vara tryckt och remitterad till statsutskottet mot slutet af februari månad, eller samma tid, som nu vanligen sker, och statsutskottets utlåtande bör följakligen kunna inkomma till Riksdagen i medio af april, hvilket är tillräckligt tidigt.

Af hvad jag här sagt framgår, att jag, för min del, anser, att man kan stanna vid det nuvarande antalet revisorer, men att tiden för revisionen bör utsträckas. Jag torde böra tillägga, att den enda olägenhet, jag kan finna deraf, vore den, att kammarrätten skulle under temligen lång tid vara i saknad af räkenskapshandlingarna; men denna olägenhet skulle ju kunna minskas derigenom, att handlingarna återlemnades till kammarrätten i den mån de blifvit af revisorerna granskade i stället för att, som nu, ligga hela tiden hos revisionen.

Vill man emellertid nödvändigt öka antalet revisorer, vore det långt bättre att stanna vid siffran 16, som är jemnt delbar med 4, än att höja antalet till 18, som ju icke är delbart med det antal afdelningar, hvarå revisionen borde delas. Följden deraf blefve, att en afdelning komme att bestå af sex revisorer, hvilket är för stort antal att bekvämligen arbeta tillsammans för en afdelning.

Här har vidrörts frågan om revisorernas rätt att reservera sig. Jag får säga, att i detta fall kan jag instämma med utskottets ordförande, ty då redan uti instruktionen för statsrevisorerna finnes inrymd föreskrift i detta hänseende, kan det icke vara nödvändigt, att det finnes en sådan föreskrift äfven i grundlagen. Det förra bör vara alldeles tillräckligt.

Hvad slutligen beträffar den omtvistade frågan om ordförandens utslagsröst, så tror jag icke, att denna fråga är så synnerligen vigtig. Skäl kunna anföras både för upphäfvande af denna utslagsröst och för dess bibehållande. För min del tror jag, att denna sak är temligen likgiltig.

För att vinna det systemål, jag tänkt mig, skulle nu fordras en återremiss till utskottet; men då den tid, som återstår för Riksdagen, är mycket kort, vill jag icke yrka på en återremiss, som i allt fall troligen icke skulle föranleda till någon åtgärd, utan åtnöjer mig med att icke göra något yrkande alls.

Herr Rudebeck: Jag har vid flere föregående tillfällen — senast under förra riksdagen yttrat mig i denna fråga, och min uppfattning deri är således redan angifven. Egentligen skulle jag därför ej behöft nu begära ordet, men på det att ingen må tro, att jag vikit från min förut uttalade uppfattning, skall jag be att få bekräfta, att jag fortfarande är af den meningen, att en ökning af statsrevisorernas antal är af behovet i högsta grad påkallad. I det mesta kan jag hänvisa till hvad den föregående talaren yttrat. Jag är dock ej ense med honom deri, att tiden för statsrevisorernas arbeten skulle kunna ökas derigenom, att räkenskaperna komme tidigare in och på så sätt revisionen toge sin början före den 1 oktober samt att den afslutades senare än den 30 november. Då jag förra gången yttrade mig i denna fråga, hade jag sökt att från håll, der jag ansåg säkra upplysningar kunna vinnas, taga reda på förhållandena, och deraf fått den uppfattningen, att en förändring, hvarigenom tiden för statsrevisionens arbeten ökades, icke är så lätt att genomföra, eller rättare sagdt, troligtvis icke möjlig. Derfor anser jag, att man bör bestämdt hålla på den utvägen, att statsrevisorernes antal ökas, och jag går så långt, att jag — äfven om det skulle kunna lyckas att åstadkomma en förlängd arbetstid — vågar påstå, att det oaktadt ett beslut om ökning af revisorernes antal vore långt ifrån obehöfligt, tvärt om högst gagneligt; ty erhåller man både ökade krafter och ökad tid, då vinnes enligt min åsigt ännu bättre ändamålet med statsrevisionen. De flesta af dem, som hålla på den meningen, att antalet revisorer ej bör ökas, tyckas tro, det den motsatta åsigtens anhängare uteslutande önska ökad personal; men det är ej personernas antal, som det gäller, utan målet är få ökad arbetskraft och mera deraf, än som man skäligen kan påräkna af det nuvarande antalet med hänsyn till den ofantliga tillväxt, som genom embetsverkens utveckling blifvit i statsrevisionens arbete. Jag vill inlägga en bestämd gensaga mot det påstående, att, om man ej fördjupar sig i detaljgranskning, arbetet skall kunna med nuvarande krafter tillräckligt utföras. Det är ett påstående, som helt säkert den, hvilken under senare åren tagit del i statsrevisionsarbetet, icke kan medgifva. Flere föregående talare, hvilka äro förtrogna med statsrevisionens arbete, hafva likaledes sagt, att det är omöjligt att med det nuvarande antalet statsrevisorer åstadkomma den arbetsprodukt, som är önskvärd, för att statsrevisionsarbetet skall kunna sägas vara utfördt så, som det bör vara; och detta äfven utan någon detaljgranskning. — När jag förra riksdagen yttrade mig i denna fråga och framhöll ett exempel, hvarmed jag ville belysa omfattningen särskildt af en enda afdelnings arbete, möttes jag af en talare dermed, att jag skulle hafva bevisat för mycket och att hvad jag sagt skulle innebära, att jag ville höja statsrevisorernas antal måhända ända till 36. Hvarifrån den ärade talaren tog denna siffra, vet jag icke, ty aldrig hade jag nämnt den, likasom jag aldrig tänkt på den. Jag hemställer, om det med fog kan sägas, att, derfor att man med åberopande af de skäl, som af mig och de med mig liktänkande framhållits, yrkar på en ökning af revisorernas antal från det nuvarande, som bestämdes vid en tid, då föremålet för arbetet var ofantligt mycket mindre än nu, man vill

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
rernas antal.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
rernas antal.*
(Forts.)

göra början till en ökning i oändlighet framdeles. Det är väl icke ett rimligt påstående.

Jag vidhåller hvad jag förut sagt, att antalet af statsrevisorer nu ej är tillräckligt. Med den ökning, som ifrågasatts, kan derjemte vinnas den stora fördelen, att arbetet med granskningen af riksbanken och riksgäldsverket kan bli åt en särskild afdelning inom revisionen anförtrodd, och arbetet i det hela skall onekligen vinna derpå. Jag vill emellertid icke framställa något yrkande.

Herr Unger: Huru stort antalet statsrevisorer bör vara — om större eller mindre — lär väl väsentligen bero på, huru stora anspråk, Riksdagen ställer på sina förtroendemän. Jag har icke hört, att något allmänt missnöje råder med det sätt, hvarpå statsrevisorerna nu fungera. Från denna synpunkt fins det således ej anledning att öka antalet. Det skulle väl kanske också bero på, huru stora anspråk, statsrevisorerna ställa på sig sjelfva. Men jag har ej heller hört, att de ansett ansvaret vara för tungt, eller att någon därför afsagt sig uppdraget. Tvärt om har jag under min riksdagsverksamhet alltid funnit, att det är ett gerna mottaget uppdrag, som således man kan anse dem, som mottaga det, tro sig kunna fullgöra. Jag finner därför icke några omständigheter nu föreligga, som nödvändiggöra en ökning af statsrevisorernas antal.

Hvad reservationsrätten beträffar, lär väl ingen nu vilja yrka på, att derom skall inflyta något stadgande i grundlagen, sedan det numera fins i instruktionen.

Hvad sedan beträffar ordförandens afgöranderöst, har såsom skäl för dess upphörande anförts, att det kan hända, att en person vore lämplig att afgifva votum decisivum, men ändå olämplig att vara ordförande samt tvärt om. Det är ett svagt skäl, ty den, som är lämplig att vara ordförande, lär väl ock duga till att afgifva votum decisivum och tvärt om. Så har det sagts, att det är ett tungt ansvar att afgifva ett sådant votum — det anfördes af en motionär för några år sedan. Derpå svarade jag redan då, att jag ej kan finna det vara tyngre än det ansvar, vi alla här hafva, när vi afgifva våra röster, i synnerhet som de casus, som i statsrevisionen afgöras, icke äro så viktiga, ty de föranleda vanligen icke till någon åtgärd, på sin höjd till en skrivelse till Kongl. Maj:t. Vidare har man sagt, att dess arbete är jemförligt med utskottsarbete, och att då ordförande i utskott icke har sådan röst, bör ordföranden i statsrevisionen ej heller hafva det. Jag hänvisar till hvad jag nyss yttrade om de ärenden, revisionen har att handlägga, och vidhåller, att dess arbete ej alls är jemförligt med utskottsarbete. — Så har utskottet slutligen sökt anföra ett sakligt skäl och säger: »Om det genom användande af ordförandens utslagsröst bestämmes, att anmärkning ej skall framställas rörande ett visst ärende, medför detta, att vederbörande embetsverk i sådant fall beröfvas tillfälle att vederlägga en af halfva antalet revisorer framställd anmärkningsanledning, som under form af reservation gör sin rond genom tidningspressen. Denna följd af nu gällande bestämmelse angående ordförandens afgörande röst kan ju inga-

lunda sägas medföra någon fördel för de granskning underkastade embetsverken.»

Hvad först embetsverken beträffar, tror jag de skola taga ganska lugnt, att de ej få tillfälle att förklara sig öfver en anmärkning, som ej kommit till stånd. Men skulle det väl vara bättre för dem att vara utestängda från denna rätt, derigenom att den förseglade sedeln afgjorde frågan? Kan någon menniska förstå det? Jag gör det icke.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Grefve Hamilton: Efter den sakrika debatt, vi hört i denna fråga, behöfver jag icke länge uppehålla kammarens tid. Jag vill i korthet ansluta mig till konstitutionsutskottets förslag, och jag gör det icke därför, att jag saknar förtroende till bankofullmäktiges förvaltning — tvärt om, jag har tillräckligt lång tid varit ledamot i bankoutskottet för att veta, att riksbanken förvaltas på ett utmärkt sätt — icke heller därför, att jag vill, att statsrevisorerna skola ingå i någon siffergranskning eller detaljgranskning af riksbankens angelägenheter, utan jag gör det därför, att jag vet, att bankfrågan är en specialfråga, och att den som är lämplig att vara revisor af statsverkets angelägenheter, ej behöfver vara en lämplig revisor af riksbankens, och jag gör det därför, att derigenom gifves tillfälle åt Riksdagen att utse särskildt för bankens revision qualificerade personer. Af denna anledning yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Alin: Det är somliga frågor, som till följd af sin stora vikt tränga sig fram, som, tillbakavisade den ena riksdagen, komma tillbaka den andra till följd deraf, att de hafva en sådan inre betydelse, att de måste lösas och lösas snart. Det fins åter andra frågor, som tränga sig fram gång på gång och derigenom få ett utseende af att ega en vikt, som de i verkligheten icke hafva. Det är intet vanligare här i riksdagen, än att en motion väckes år efter år, afslås, men återkommer följande år lika pigg och kry igen, afslås åter, men förnyas återigen. Så börjar utskottet tycka, att det vore bra att komma ifrån den der saken och gifver ett litet tillstyrkande. Om ett eller annat år vinner motionen gillande inom den ena kammaren och så fortsättes visan. Vill då den andra kammaren på den grund, att den anser frågan vara af beskaffenhet att ej böra bifallas, afslå förslaget, då får man höra ett nytt skäl, nemligen att när den ena kammaren antagit förslaget, bör man för att befordra samarbetet mellan kamrarne ej motsätta sig längre; och slutligen går man in på en sak, om hvars rättighet man ej är öfvertygad. Till detta slag af frågor vågar jag anse det höra, med hvilket vi nu sysselsätta oss. Denna fråga har varit före 1890, 1891, 1892, 1893 och 1895. Såsom herr Nyström framhållit, kunde man också nu ej beräkna att få höra mycket annat än ett upprepande af hvad förut blifvit sagdt. Jag hemställer, huru vida icke denna repetitionskurs kunnat få anstå en liten smula, så att kammaren, sedan den genom upprepade beslut förklarar, att den icke för närvarande anser förhållandena påkalla någon åtgärd, kunnat få ett eller annat år på sig, innan repetitionen

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisorer-
ernas antal.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
rernas antal.*
(Forts.)

upptagits. Det synes mig, som om denna kammare särskildt sista gången, den beslöt i frågan, med 78 röster mot 39, så pass tydligt uttalat sin mening, att man som sagdt borde kunnat begära att få hvilat sig ett eller annat år åtminstone, innan denna fråga återkommit. — Med afseende på sjelfva saken har jag förut mer än en gång haft tillfälle att uttala mig. Jag vill med anledning af hvad som här yttrats endast säga det, att för att årligen kunna beherska ett sådant material, som det herr Nyström framlade för oss såsom hvad statsrevisionen har att beherska, är det påtagligt, att ej ens en förhöjning till dubbelt af det antal, han yrkade på, vore tillräcklig. Jag borde visserligen känna mig öfvertygad af alla de försäkringar, som afgifvits af erfarna ledamöter i statsrevisionen, men jag kan mot deras yttranden sätta uttalanden här vid andra tillfällen af andra erfarna ledamöter i revisionen, som ansett, att det nuvarande antalet är tillräckligt, om man inskränker sig till granskning af dispositionerna, förvaltningen och resultaten *på det hela*. För min del fruktar jag också, att en förökning af antalet skulle gifva anledning till fortsatt utsträckning af revisionen till en detaljgranskning, som — derom är jag fullt öfvertygad — grundlagen från början aldrig afsett. För öfrigt får jag såsom ett skäl, som i väsentlig mån försvagar, hvad den ärade representanten på göteborgs- och bohuslänsbanken anfört, påpeka, huruledes den sista statsrevisionens ordförande framhållit, att enligt hans åsigt den nu föreslagna ökningen ej skulle väsentligt bidra till att afhjälpa olägenheterna, utan att om man ville råda bot på dem, skulle arbetstiden ökas. Men det är en ny fråga, som nu ej föreligger. — Då jag således alls icke kan finna det vara bevisadt, att den nu föreslagna förändringen är af behovet påkallad, instämmer jag i den reservation och det yttrande, som utskottets ordförande afgifvit.

Hvad angår statsrevisorernas reservationsrätt, är här tillräckligt påpekadt, huru som man har ett tillfyllestgörande stadgande härom, ehuru ej i grundlagen. Och hvad beträffar ordförandens utslagsröst, får jag för min del säga det, att det synes mig, som om den förändring, utskottet föreslagit, skulle vara en förändring till det sämre och ej till det bättre. Genom en dylik förändring skulle i hvarje fråga, der ledamöterna stode till lika antal mot hvarandra, lotten afgöra. Såsom det nu är bestämdt, kommer i dylika fall afgörandet att tillhöra den af revisionens mest erfarne och aktade ledamöter, som af revisorerna blifvit utsedd till ordförande — han må hafva blifvit det på den ena eller andra kammarens röster. Under sådana förhållanden måste jag yrka afslag äfven på detta förslag och instämmer således i allo uti det yrkande, som af utskottets ordförande framstälts.

Herr Nyström, Carl: Jag måste bedja kammaren förlåta mig, att jag ännu en gång tager till ordet, men det går verkligen icke an att låta sådana der psykologiska argument, som herr Alin kommit med, ställa sig upp mot den praktiska frågan, att statsrevisionen ej har krafter nog att fylla sitt ändamål, hvilket måste anses vara styrkt. Att komma och säga, att det är tråkigt, att frågan kommer tillbaka,

att den får sin vikt endast genom dessa upprepningar, det är att sätta betraktelser af en art, som icke hör hit, mot ett skäl, som vi älska tro vara ett talande realskäl och som från åtskilliga håll anförts.

Men man skulle kunnat låta det der psykologiska skälet vara, om ej till sist ett realskäl kommit, som lydte så, att af den gifna förutsättningen skulle man kunna draga den slutsats, att revisorernas antal måste vara 36, och därför böra vi neka att taga detta antal till 18. Det tycker jag icke hänger i hop. Om vi, som yrka på detta förslag, anse att det är tillräckligt med 18, bör man väl förebrå oss, att vi vilja hafva 36. Detta var realskälet efter det psykologiska!

Sedermera har herr Alin stödt sig på herr Falks argumentation. Den har deremot för oss varit välkommen, ty den bevisar hufvudsaken, eller att statsrevisionen icke kan med nuvarande krafter fullgöra sitt uppdrag. Han har tänkt sig, att man skulle öka arbetstiden; vi hafva tänkt oss, att personernas antal skulle ökas. På ettdera sättet skall målet vinnas; och målet är också af honom framhållet. Då vi ej kunna öka tiden, stå vi framför den andra möjligheten eller att öka antalet; men herr Falks argument gälla äfven därför. — Jag vågar säga, att det vore mycket bedröfligt, om denna fråga skulle försvinna från dagordningen, ty den är ej en oviktig fråga, som endast får sin vikt genom de oupphörliga upprepningar, hvilket herr Alin i sin psykologiska afdelning ville påstå. Och jag vågar hänvisa till de resultat, som statsrevisionen har, om icke fullständigt utarbetat, dock i alla fall framkallat och förelagt Riksdagens afgörande. Det visar, att statsrevisionen har att göra med allvarliga problem, som väl kunna behöfva all den förstärkning, som är nödvändig för att de skulle kunna blifva grundligt utarbetade. Det är alldeles tydligt att revisionen ej felat genom att fördjupa sig i siffergranskning och detaljer, utan att den gjort sitt bästa för att allvarligt granska förvaltningen, såsom instruktionen antyder; och att sätta statsrevisionen i tillfälle att göra detta på än bättre sätt, på ett sätt, som Riksdagen kan vara belåten med, är hvad vi i verkligheten önska. Och jag hoppas, att Första Kammaren skall skänka detta sitt bifall.

Herr Widmark: Då jag deltagit i två statsrevisioner, anser jag mig böra här tillkännagifva den erfarenhet jag derunder vunnit, och den är, att arbetskrafterna och tiden för revisionen äro alldeles för ringa, för att det med revisionen afsedda ändamålet skall kunna uppnås. Man har sagt, och jag håller det ganska troligt, att ingen klagan från revisorernas sida förspors, att deras arbete skulle varit för tungt, men hvad mig beträffar får jag säga, att jag ofta känt det ganska tungt att icke hafva kunnat så fullständigt, som vederbort, sätta mig in i föreliggande frågor, utan varit hänvisad att i alla de ärenden, hvilka icke behandlats å den afdelning jag sjelf tillhört, i plenum lefva på s. k. auktoritetstro och lita till deras omdöme, hvilka gjort granskningen. Äfven en annan erfarenhet har jag från dessa revisioner, och den säger mig, att den rädsla man uttryckt att revisorerna, derest arbetskrafterna ökades, skulle fördjupa sig i en allt för vidsträckt och obehöflig siffer- och detaljgranskning, är alldeles obefogad. Blott en enda blick på den massa räkenskaper och verifi-

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
vernans antal.*
(Forts.)

kationer, som förekomma, gör det omöjligt att här tänka sig någon granskning i detalj.

Helst skulle jag hafva sett att revisionen, på sätt motionären föreslagit, blefve delad i tvenne, en åsigt som också uttryckts af de revisioner, uti hvilka jag deltagit, men då jag icke hyser någon förhoppning om att detta motionärens förslag vinner bifall, får jag i stället yrka bifall till utskottets förslag sådant det föreligger.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Då äfven jag deltagit i statsrevisorernas arbete icke blott tre utan till och med fyra gånger, tillåter jag mig att säga några ord i den föreliggande frågan.

Min erfarenhet har gifvit vid handen, att revisorernas antal af tolf varit fullt tillräckligt för att på afdelningarna utföra så väl den granskning af statsverket, som man ansett erforderlig och falla inom revisorernas uppdrag, som ock den granskning af riksbankens och riksgäldskontorets förvaltning, som åligger revisorerna. Man hade då icke utsträckt denna revisionsverksamhet så långt, som man på senare tider gjort, och ännu icke upfunnit att fara omkring på resor i landet samt derunder öda tid och arbetskraft.

Revisorernas uppdrag afser enligt min mening, jag säger blott enligt *min*, att, efter det kammarrättens revision afslutat sitt arbete rörande statsverket och sedan riksgäldskontorets och riksbankens särskilda revisorer slutat sina arbeten, lemna den utredning, som finnes erforderlig för att sätta nästkommande Riksdags statsutskott och bankotskott i tillfälle att i vederbörlig ordning och på lämpligt sätt för Riksdagen framlägga de af revisorerna påpekade förhållanden, hvilka kunna och böra af Riksdagen uppmärksammas. Erfarenheten har visat, att af den ofantliga mängden utaf framställningar från statsrevisorerna endast högst få påkallat något yttrande inom Riksdagen, och för detta förarbete, så vidt man vill hålla sig endast till detta, är revisorernas antal enligt min åsigt fullt tillräckligt. Vill man deremot utsträcka revisionen till någonting annat än hvad vårt statsskick från början afsett och hvad man under en lång följd af år ansett riktigt, och vill man att statsrevisorerna skola fara omkring på inspektionsresor och sätta sig till siffergranskare öfver kammarrättens, riksbankens och riksgäldskontorets revisorer, är detta mening, ja, då tror jag nog, att man kan behöfva både ett större antal revisorer och ökad arbetstid för dem. Sådan var dock icke vårt statsskicks mening, och därför hyser jag åtminstone för min del den öfvertygelsen, att det fordras ytterligare erfarenhet och mera tvingade skäl, innan man förrycker denna institution från hvad den hittills varit och hvad den är till något helt annat, än hvad man ifrån början med densamma åsyftat.

På dessa skäl hyser jag den uppfattningen, att det föreliggande förslaget icke bort af konstitutionsutskottet bifallas, och jag yrkar alltså afslag på utskottets hemställan.

Herr Sandberg: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, att min erfarenhet från de revisioner, i hvilka jag deltagit, alldeles öfverensstämmer med hvad herrar Nyström, Falk och Rudebeck

ytrat. Att arbetskrafterna äro otillräckliga har jag redan från första stunden funnit, och särskildt framstår detta, om man vill hafva en verkligt effektiv revision af riksbanken och riksgäldskontoret. En sådan revision har hittills aldrig egt rum, och jag finner det högst nödvändigt, att en särskild afdelning egnar sig uteslutande deråt. Med friherre Åkerhielm vill jag gerna instämma, då han talar om det missbruk, hvilket på senare tider inrotat sig, att revisorerna resa omkring i landet och inspektera. Också har jag alltid i revisionen motsatt mig alla förslag, som gått ut på dylika resor, men å andra sidan har jag ansett mig oförhindrad att, när pluraliteten beslutat sådana resor, följa med för att hafva glädjen att resa såsom turist, äfven om jag, lika litet som de öfriga medlemmarne af revisionen, under dessa resor utträttat något synnerligt af betydelse såsom statsrevisor.

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisorer-
ernas antal.*
(Forts.)

• Herr Treffenberg: Då jag talar från denna plats, betyder det att jag, i motsats till förra gången, nu ämnar yttra mig helt kort, hvilket också har sina randiga skäl, ity att jag anser knappt någon någon annan vara fullt kompetent att yttra sig i denna fråga än den, som sjelf deltagit i revisorerernas arbeten — och det har jag aldrig gjort. Emellertid har jag med uppmärksamhet följt diskussionen och dervid funnit, att de skäl pro et contra, hvilka å skilda sidor anförts, hafva hvardera sitt relativa värde. Jag undrar då, om man icke skulle kunna göra heder åt båda sidorna, derest man beslöte sig för att nu bifalla utskottets betänkande, och sedan nästa riksdag lagade så, att vi äfven finge arbetstiden utsträckt. I så fall tror jag att den förnämsta representanten för dem, hvilka i dag uttalat sig mot utskottet, oaktadt han icke gjort något yrkande, jag menar herr Falk, skulle blifva fullt belåten.

Då jag hörde grefve Hamilton yrka bifall till utskottets betänkande, vill jag icke framställa något särskildt yrkande derpå, hvilket jag eljest skulle hafva gjort.

Herr Billing: Jag anhåller endast att få till protokollet antecknad mitt instämmande i det yttrande, hvilket friherre Åkerhielm nyss afgaf.

Herr Falk: Jag anhåller endast att få med några ord bemöta de två talare, hvilka nyss rigtat klander mot revisorerna, därför att de stundom företaga resor i landet. I anledning häraf ber jag att få läsa upp första mom. af 8 § utaf den för statsrevisorerna gällande instruktion. Der heter det: »Revisorerna ega att, om de finna sådant för behörigt fullgörande af den dem åliggande gransknings-skyldighet erfordras, samfäldt eller genom någon sin afdelning eller genom särskildt utsedde delegerade företaga besök hos eller resa till allmänt verk eller inrättning inom eller utom hufvudstaden».

Instruktionen förutsätter således alldeles uppenbart, att dylika resor skola kunna ega rum. I likhet med herr Sandberg kan jag säga, att, när sådana resor inom revisionen föreslagits, har jag för det mesta icke tillstyrkt desamma; men jag har dock måst böja mig inför

*Ifrågasatt
ökning af
statsrevisio-
rernas antal.*
(Forts.)

det ovedersägliga faktum, att just genom dessa resor hafva revisorerna ofta fått tillfälle att sätta sig in i åtskilliga frågor af största vigt. Jag anhåller att i detta afseende få fästa uppmärksamheten på hvad som förekom exempelvis i sista årets revisionsberättelse. Tron I, mine herrar, att det hade varit möjligt för revisorerna att bilda sig ett riktigt omdöme om ett par af de frågor, som der äro behandlade, med mindre de på ort och ställe gjort sig underrättade om förhållandena? Jag tror det icke. Och då revisorernas resor förekomma så sparsamt, som under de senare åren varit fallet — förra året kräfde de endast, om jag mins rätt, tre dagar — förmodar jag, att man från den synpunkten sedt saknar skäl att uttala något klander mot revisorerna. De hafva här endast gjort hvad dem enligt gällande instruktion ålegat.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels, af herr *Berg, Gustaf Axel*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, ville till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga ett förslag af samma lydelse, som § 72 i utskottets förslag, med den ändring att i första stycket ordet »aderton» utbyttes mot *tolf*, och dels att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition dervid antagits bifall till utskottets hemställan uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—67;
Nej—46.

Föredrogs å nyo och företogs paragrafvis till afgörande statsutskottets den 22 och 24 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 41, i anledning af Riksdagens år 1895 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1894.

§ 1.

Herr Falk: Ehuru jag helt nyss vid behandlingen af fjerde hufvudtiteln haft tillfälle yttra mig angående denna fråga, måste jag i alla fall nu säga några ord med anledning af hvad utskottet yttrat. Det säger så:

»Enligt hvad utskottet inhemtat har Kongl. Maj:t den 7 februari innevarande år åt särskilde komiterade uppdragit att uppgöra förslag till omorganisation af arméförvaltningen, i syfte att till det civila departementet förlägga hela den embetsverket åliggande kassavården, bokföringen, anordningsväsendet och revisionen samt alla ärenden inom verket af juridisk eller civilt administrativ art, såsom besvärs-mål och dylikt.

Såsom ofvan meddelats, hafva såväl revisorerna som förbemälda granskningsmän uttalat den mening, att de af revisorerna anmärkta brister i arméförvaltningens räkenskapsväsende skulle kunna i afsevärd mån afhjelpas, derest medelsförvaltningen och redovisningen blefve förlagda under endast ett af arméförvaltningens departement; och då sistberörda komités tillsättande torde vara uppslaget till förändringar i sådant syfte, har utskottet ansett sig för närvarande allenast böra hvad i detta ämne förekommit för Riksdagen omförmåla.»

Af detta yttrande skulle den, som icke närmare känner till frågan, kunna hafva anledning förmoda, att revisorerna icke egentligen ifrågasatt någonting annat än en förändring af arméförvaltningens räkenskapsväsen. Ehuru revisorerna ansett detta vara behäftadt med brister, hvilka böra afhjelpas, är den saken likväl här af alldeles sekundär betydelse. Revisorernas framställning eger nemligen en betydligt större omfattning och innebär ej mindre än en förändring af hela den nu tillämpade principen för medelsanordningen och redovisningen af 4:de hufvudtitelns anlag, samt innebär tillika en temligen vidtgående decentralisation af hela den ekonomiska förvaltningen och i sammanhang dermed af ökad sjelfständighet för de förvaltande myndigheterna. Man har härmed åsyftat icke blott att vinna reda, enkelhet och öfverskådlighet i medelsanordningen och redovisningen, utan äfven, och ej minst, att bringa förvaltningen i närmare öfverensstämmelse med de former, som vid krigstillstånd måste komma till användning, än som nu är förhållandet, men som det *då* är för sent att åstadkomma. Ett *medel* härtill hafva revisorerna funnit i, bland annat, en förändrad uppställning af hufvudtiteln med en annan fördelning af anslagen än den hittills i allmänhet tillämpade. Men *derjemte* hafva de äfven ifrågasatt, att samtliga förvaltningsmyndigheters redovisningar, som angå 4:de hufvudtiteln, måtte ingå till *ett* departement inom arméförvaltningen, i stället för att de nu ingå till *fyra* ; men denna öfverflyttning hafva revisorerna, om jag så får uttrycka mig,

Angående
räkenskaps-
väsendet
inom armé-
förvalt-
ningen.

Angående
räkenskaps-
väsendet
inom armé-
förvalt-
ningen.

(Forts.)

blott betraktat såsom *slutstenen* i byggnaden. Då emellertid nu åberopas, att en komité är tillsatt med uppdrag att uppgöra en sådan förändrad organisation af arméförvaltningen som den, hvilken en dylik öfverflyttning förutsätter, och då man uttalat den förhoppning, att härmed skulle vinnas det stora mål, hvilket revisorerna under två på hvarandra följande år understält Riksdagens pröfning, ber jag att få erinra, att den ifrågavarande komitén, för så vidt den håller sig inom gränserna för sitt uppdrag, omöjligen kan lösa annan del af frågan än den, som revisorerna ansett böra utgöra *slutstenen*, och äfven denna lösning, om den skall gå i den af revisionen antydda rigtning, förutsätter med nödvändighet, såsom sitt underlag, de öfriga åtgärder, hvilka revisorerna hafva ifrågasatt. Jag vill förtydliga detta genom en liknelse. Jag ber att statsutskottets ledamöter icke deraf måtte taga anstöt, ty det är ej min mening att såra; men det har visat sig, att huru mycket man än talat och skrifvit i denna fråga, är ändå icke full klarhet vunnit, utan en missuppfattning af revisorerernas mening gör sig fortfarande gällande. Om man tror sig kunna lösa denna stora fråga hufvudsakligen genom en sådan förändring som att till civila departementet öfverflytta redovisningsväsendet, går det i ungefär samma rigtning, som i fall man trodde sig kunna uppföra ett hus utan grund eller ville börja med att bygga öfversta våningen. Visserligen skulle åtskilligt kunna vinnas genom ifrågavarande öfverflyttningsåtgärd, men *endast* genom denna och *utan* de öfriga föreslagna åtgärderna kan, enligt min åsigt, icke någonting väsentligt ernås.

Emellertid är det föga skäl att fortsätta debattera denna fråga, och jag önskar lifligt att det måtte vara sista gången jag behöfver taga till orda i densamma; ty saken är i sjelfva verket afgjord genom det beslut, Riksdagen fattat vid föredragningen af fjerdte hufvudtiteln, då Riksdagen godkände den föreslagna nya uppställningen af hufvudtiteln, en uppställning, som visserligen till *utseendet* är olika den gamla, men som likväl är byggd på precis samma grund. Jag uttalade då den mening, att hela denna reform är för mycket lång tid undanskjuten, ty ganska säkert är, att Riksdagen icke lär vara villig att allt för snart lyssna till nya framställningar i denna fråga; och jag uttryckte mitt beklagande öfver att man icke begagnade sig af den då så synnerligen gynnsamma tidpunkten, när en ny uppställning af hufvudtiteln i alla händelser *måste* göras, för att tränga djupare in i densamma.

Nu har jag ej något vidare att tillägga, än att jag anser revisorerna hafva fullgjort *sin* pligt att fästa Riksdagens uppmärksamhet på den viktiga fråga, som här är berörd. För egen del kan jag, i likhet med de öfriga revisorerna, helt lugnt säga mitt *dixi et salvavi*.

Jag har ej något yrkande att göra.

Herr Tornerhjelm: Den siste talaren yttrade, att det egentligen endast vore en del af revisorerernas önskingar, som blifvit upptagen till behandling i detta betänkande, eller den del, som rör räkenskapernas öfverförande till civila departementet, och att vi i utskottet icke yttrat oss angående det förslag till förändrad uppställning af

hufvudtiteln, som i 1894 års revisionsberättelse i detalj finnes uppgjordt och af hvilket dåvarande utskott icke ingick i vidare granskning af det skäl, att man till denna riksdag från Kongl. Maj:t förväntade ett förslag till förändrad uppställning af hufvudtiteln. Med afseende härå får jag säga, att hvad detta förslag vidkommer, har det på sätt och vis granskats af Riksdagen redan förut, i det nemligen det förslag, som af Kongl. Maj:t framlades under fjerde hufvudtiteln, var åtföljdt af det i statsrådsprotokoll åberopade, af expeditionschefen von der Lancken afgifna utlåtande, hvarå han utförligt angifvit de skäl, på grund af hvilka han anser, att den föreslagna förändrade uppställningen af hufvudtiteln ej bör ifrågakomma. Vidare har en af Kongl. Maj:t tillsatt komité granskat samma förslag och yttrat sig öfver revisorernas projekt till uppställning och dervid såsom sin åsigt uttalat, att den så genomgående förändring af hufvudtitelns uppställning, som Riksdagens revisorer antydt, icke vore behöflig eller under nuvarande förhållanden fullt lämplig».

*Angående
räkenskaps-
väsendet
inom armé-
förvalt-
ningen.
(Forts.)*

Sedan Kongl. Maj:ts förslag till uppställning blifvit Riksdagen förelagdt, samt Riksdagen godkänt detsamma, hade det icke varit lämpligt, om utskottet redan vid denna riksdag föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en ny uppställning af hufvudtiteln samma år som Riksdagen godkänt den af Kongl. Maj:t framlagda.

Då återstår den senare delen af 1894 års äfvensom detta års revisorers uttalande angående sammanförande till ett departement af medelsförvaltningen. Detta har arméförvaltningen sjelf tillstyrkt, utskottet har samma åsigt, och Kongl. Maj:t har i detta syfte tillsatt en komité. Men då en sådan tagit frågan under utarbetande, brukar man ej föreslå Riksdagen någon åtgärd i saken. Efter hvad jag hört, tror jag, att denna komité kommer att utsträcka sitt arbete jemväl till frågan om en partiel decentralisation af de ärenden, hvilka för närvarande tillhöra arméförvaltningen, och således kommer dess förslag att åtminstone delvis gå i den af revisorerna önskade riktningen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, lades förevarande paragraf till handlingarna.

§ 2.

Utskottets hemställan bifölles.

§§ 3 och 4.

Lades till handlingarna.

§§ 5—7.

Hvad utskottet hemställt bifölles.

§§ 8—11.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Om utredning angående nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan.

Friherre Klingspor: Denna af statsrevisorerna behandlade fråga är af den betydelse, att densamma icke gerna bör afgöras utan att något ord lägges till hvad som i betänkandet är meddeladt. Jag ber då först att få nämna, att hvad som gaf revisorerna anledning att närmare undersöka ifrågavarande förhållande var, att den inkomst, hvilken skulle tillföras statsverket från Trollhätte kanalverk, och hvilken under de första tre åren — 1863, 1864 och 1865 — belöpte sig till mellan 85,000 och 105,000 kronor om året, derefter under de senare trettio åren endast sex år öfverstigit 50,000 kronor, men under ett ganska betydligt antal år hållit sig till minimibeloppet 15,000 kronor eller 20,000 kronor, och detta, oaktadt känt var, att kanalverkets ekonomi befann sig i ett blomstrande tillstånd.

Då jag nu öfvergår till sjelfva saken, skall jag först be att få göra en rättelse i hvad revisorerna meddelat på slutet af sidan 50 och början af sidan 51 i betänkandet. Der anmärkes, att det såge ut, som om de något öfver 600,000 kronor, hvarmed det nya, år 1838 bildade bolaget inlöste det gamla, år 1793 bildade bolaget, vore den enda inbetalning, som vore gjord på aktiekapitalet. Vid en närmare granskning af dessa förhållanden har jag funnit, att vi hafva misstagit oss häri. Ty, efter hvad vi kunnat finna af uppgifter, meddelade från bolaget, skulle hela inbetalningen reducera sig till 270,000 kronor, under det aktiekapitalet egentligen skolat omfatta 1,500 aktier à 500 riksdaler banko, och således utgöra 1,125,000 kronor. Enligt uppgifter, som jag haft tillfälle att se, beslöt bolaget vid dess stiftande, att af nämnda 1,500 aktier skulle tecknas endast 450 stycken, och att af dessas belopp skulle inbetalas 80 procent med 270,000 kronor, hvilken inbetalning skulle ske under den 13 juni 1839 och den 15 januari åren 1840, 1841 och 1842 med 20 procent hvarje gång. Det faktiska skulle då vara, att på denna inbetalning af 270,000 kronor skulle bolaget sedermera grunda den detsamma enligt privilegierna tillkommande rätten att få intill 150,000 kronors årsinkomst, således en mycket försvarlig ränta. — Hvad som gjorde, att det var ganska svårt att bedöma, om inbetalningen skett, var följande förhållande. År 1841 gjordes i Riksdagen anmärkning rörande denna sak och specielt i afseende på huruvida aktiekapitalet var inbetaldt. Då meddelade sig statsutskottet med direktionen för kanalverket, och direktionen vidtog i all hast den åtgärd att genom verkställande direktören inbetala de återstående 1,050 aktiernas belopp, hvarefter meddelades Riksdagen, att nu hade inbetalning å samtliga aktierna skett med 80 procent af deras belopp, och att återstående 20 procent omedelbart skulle infordras. Sedan revisorerna tagit kännedom härom, var tydligen deras första uppfattning, att aktiekapitalet skulle vara inbetaldt. Ser man sedan på den efterföljande tiden, finner man, att, så snart Riksdagen slutat, tydligen den uppfattning gjort sig gällande, att nu var all fara öfver. År 1846 finna vi, att bolaget beslutat, att nämnda 1,050 aktier skulle, på sätt bolaget förut beslutat, fördelas på innehafvarne af de 450 först tecknade aktierna. Det faktiska skulle

således vara, att den enda inbetalning, som gjorts, är de 270,000 kronorna. — Såsom sagdt, denna rättelse ber jag nu att få meddela till den kraft och verkan, den hafva kan.

Sedermera beröras icke dessa förhållanden förr än något längre fram i tiden, då frågan upptages af riksarkivarien Nordström, och det anmärkes mot det sätt, hvarpå bolaget uppfyllt sina åligganden. — Det missförhållande, som enligt revisorernas uppfattning varit föremål för deras omdöme, är icke särskildt dessa nu berörda förhållanden. Dessa gjorde endast, att vi, som funno, att bolaget till Riksdagen lemnat uppgifter, hvilka det sedermera icke vidhållit, deraf finge anledning att med en viss misstro betrakta det sätt, hvarpå bolaget fortfarande hade behandlat statens intressen. Vi komma då in på tiden efter 1863, då bolaget, som under 25 års tid af statsverket bekommit 90,000 kronor om året, skulle vara redovisningsskyldigt till statsverket för sina inkomster och lemna statsverket allt hvad som öfversteg 150,000 kronor om året, hvilket belopp bolagets delägare skulle åtnjuta såsom »ränta» — på sätt står i de ursprungliga privilegierna — å sitt kapital. Härvid möter man en skiftesförrättning, hvarigenom bolaget velat söka göra möjligt för sig att försälja den jord, som låg värdefullast till, och hvilket skifte skett mellan de egendomar, som voro af krononatur, och de hemman, som inköpts af det gamla bolaget. Om denna skiftesförrättning föreligger ett utförligt utlåtande från Konungens befallningshafvande i Elfsborgs län, och jag vill icke vidare yttra mig angående skiftet, allra helst frågan är ganska invecklad. Afsigten med skiftet må hafva varit hvilken som helst — kanhända att man haft ett praktiskt syfte med berörda åtgärd — så har konsekvenserna deraf varit af beskaffenhet, att med fullt fog kan sägas, det statsverkets intressen icke blifvit tillvaratagna. — En särskild omständighet i detta fall vill jag påpeka, nemligen att i de för bolaget utfärdade privilegier nämnes, att »Trollhätteströmmarne dock alltid skulle förblifva under Kongl. Maj:ts och kronans ego och förvaltning». Genom det egoutbyte, som skett, har det märkliga förhållande inträdt, att strandegarne blifvit helt andra, än som åsyftades, då privilegierna lemnades, och att de icke ega någon vattenrätt. Men vattenrätten kan icke tillgodogöras utan strandrätt och tvärt om. Härjemte skulle också genom det sätt, hvarpå bolaget ansett skiftet böra göras, detta medföra en hel mängd oegentligheter, som för revisorerna framstätt så allvarsamma, att de ansett denna fråga böra allsidigt granskas.

I den förhoppning, att Kongl. Maj:t, som genom sin rätt att tillsätta ordförande och revisorer i bolaget bort kunna bättre, än som otvifvelaktigt skett, bevaka statens stora intressen derstädes, nu ville på ett verkligan effektivt sätt verkställa den utredning af statens rättsförhållande till bolaget, som af såväl statsrevisorerna som statsutskott enhälligt påfordrats, och dervid undersökes äfven rättsgrunden, som gifvit bolaget befogenhet att utan Kongl. Maj:ts särskilda tillstånd såväl verkställa vissa försäljningar af tomter som att skifta undan kronans hemman och att undandraga vissa, bolaget tillhörande intrader från redovisning till kronan, och i den förvissning, att, der

Om utredning angående nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan.
(Forts.)

Om utredning angående nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan.
(Forts.)

Riksdagens rätt ännu kan vara öppen till återvinning af de tillgångar, som rätteligen bort tillkomma staten, åtgärder härför vidtagas, har jag icke något särskildt yrkande att göra annat än om bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr Helander: Emedan jag anser mig tillhöra dem bland kammarens ledamöter, som kanske företrädesvis borde yttra sig i den delen af den s. k. Trollhätte kanalfrågan, som rör de två kända laga skiftena, har jag företagit mig att, efter granskning af tillgängliga handlingar och kartor angående dessa skiften, uppsätta en promemoria i denna sak för att, om så skulle vara behöfligt, meddela den i kammaren. Då jag emellertid icke kan annat än erkänna, att utskottets s. k. kläm är både human och korrekt, hade jag sedermera icke tänkt meddela innehållet af denna promemoria, men då den föregående talaren har vidrört detta ämne, anser jag mig böra återgå till hvad som från början varit min afsigt, och det är därför jag nödgas upptaga kammarens tid för några ögonblick med att uppläsa denna promemoria, som jag här har i handen. Den är delad i 11 särskilda punkter, och hvarje punkt upptager dels de anmärkningar, som förekommit och dels den utredning och det omdöme om förhållandena, som jag ansett mig böra lemna.

P. M.

1:o. *Till första sammanträdet har kungörelse icke blifvit i rätt tid uppläst, och har Konungens befallningshafvande sedermera för sent mottagit anmälan om kronoombuds behöflighet vid utsatta sammanträdet i Håjums skifteslag.*

Anmärkningen synes icke vara af nämnvärd betydelse, då, förhållandet oaktadt, vederbörande delegare vid sammanträdet tillstädeskommit, kronoombudet dock på sätt, nästa punkt omförmäler.

2:o. *Oaktadt ansökningen om skifte i Håjum innehåller, att kronan hade del i skiftet, har dock skiftet blifvit handlagdt vid fyra sammanträden, utan att något ombud för kronan varit begärdt, hvilket skett först i anledning af femte sammanträdet.*

De skifteshandlingar, som varit tillgängliga, lemna icke upplysning om anledningen till anmärkta förhållandet, antagligen därför, att man i anseende till den perpetuella besittningsrätten till en början antagit, att kronoombud icke erfordrades. Ombudet, som dock sedermera tillstädeskommit, erhöi då underrättelse om der förut vidtagna åtgärder utan att mot dem haft något att anmärka. — Vid det sedermera handlagda laga skiftet i Olidans och Åkers skifteslag var kronoombud närvarande allt ifrån skiftets början.

3:o. *Vid förrättningarna har kronans rätt icke, såsom vederbort, blifvit bevakad utaf dertill af Konungens befallningshafvande förordnad ombud, utan af en kronolänsman från annat distrikt, efter bemyndigande af kronofogden i orten, hvilken länsman tillåtits att dervid föra kronans talan, oaktadt sådant vore stridande mot föreskrifterna i kongl. instruktionerna för kronofogdar och kronolänsmän af den 10 november 1855.*

Den åberopade instruktionen för kronofogdar innehåller, i afseende å statens fasta egendomar, i 12 § 3 mom., att det åligger kronofogde »att efter särskilda förordnanden förrätta ekonomiska besigtningar och syner samt bevaka kronans rätt och utföra dess talan *vid syner, som af andra tjenstemän förrättas*, och vid förefallande rättgångar», samt i 18 § följande stadgande: »Till biträde vid tjenstegöromålen utförande eger kronofogde att, på sätt i det föregående eller genom särskilda instruktioner är bestämdt, begagna *kronolänsmän* — — —».

Om utredning angående nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan.
(Forts.)

Åberopade 4 § 3 mom. länsmansinstruktionen innehåller, att »länsman står under Konungens befallningshafvandes *och kronofogdes* lydnad, samt bör med nit fullgöra allt hvad honom enligt denna instruktion åligger eller af hans *förmän* i och för tjensten honom anbefalles».

Häraf synes med allt skäl den slutsats kunna dragas, att, vid så beskaffade förrättningar som de ifrågavarande, den förordnade kronolänsmannen verkligen varit behörigt kronoombud. Tvifvelaktigt är för öfrigt, om skiftesmannen verkligen har rätt att pröfva med skriftliga ordres försedt kronoombuds behörighet. Huru som helst, är det dock visst, att pröfning icke varit behöflig, derest länsstyrelsen fullgjort sin skyldighet enligt skiftesstadgan att underrätta honom om hvilken person, som blifvit till kronoombud utsedd.

Utan hinder af anmärkta förhållandet har länsstyrelsen den 21 november 1866 å kronans vägnar lemnat samtycke till en under förrättningens i Håjum fortgång träffad ingångsförening, hvilken *kronolänsmannen* Berggren såsom *kronoombud* undertecknat.

Till allt hvad här ofvan sålunda blifvit anfördt må slutligen läggas, att, om länsmannen Berggren icke skulle anses varit behörigt kronoombud, det då behöriga ombudet, kronofogden, icke iakttagit inställelse, hvilket förhållande icke fått hindra förrättningarnas fortgång.

4:o. *Vid skiftet i Håjums skifteslag har genom egoutbyte med ett angränsande skifteslag, och i syfte att tillförsäkra kronan eganderätt till den mark, hvarå bolagets kanalverk är beläget, det förra skifteslaget tilldelats ett bolaget förut tillhörigt område, hvarå en annan del af kanalverket är uppförd, hvarefter detta område tillskiftats kronohemmanet.*

Med detta så kallade »angränsande skifteslag», hvilket utgöres af Lilla Håjums förut storskiftade utmark, som icke i laga skiftet ingått, blef egoutbyte förrättadt af skäl, som i nästföljande punkt skall omförmälas. Att derefter, vid skiftesläggningen, de tillbytta egorna tilldelats kronohemmanet, är, med hänseende till ändamålet med egoutbytet, lika litet anmärkningsvärdt, som om det hade befunnits lämpligt att låta dem ingå i bolagets skifte.

5:o. *Under det att egoutbyte må företagas endast i ändamål att åstadkomma rät linie i råskilnad, eller att med öfriga skifteslaget sammanföra egor, som ligga inom annat skifteslag, har det verkställda egoutbytet, långt ifrån att befordra något af dessa ändamål, haft den påföljd, att den förvärfvade marken bildar en oförmelig egofigur, hvarjemte anmärkts, att den skifteslagets mark, som tagits i anspråk för anläggning af det bolaget tillhöriga kanalverket, icke med behörigt utmål af*

Om utredning angående nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan.

(Forts.)

räknats å bolagets egolott, på sätt skiftesstadgan föreskriber, utan i ett särskildt skifte tilldelats kronohemmanet.

Till en början må i anledning häraf erinras derom, att, enligt skiftesstadgan, och då, såsom här varit händelsen, vederbörande derom äro ense, egoutbyte, äfven i andra än nyss uppgifna fall, må ega rum.

Vid begge de ifrågavarande laga skiftena, såväl inom Håjum som inom Olidan och Åker, hvilka, oberoende af hvarandra, såsom särskilda skifteslag måst handläggas, har det iakttagits, att kanalen ensamt från kronohemmanen blifvit med utmål försedd, hvilken åtgärd nu, nära trettio år efteråt, såsom man finner, väckt mycken uppmärksamhet och därför torde böra något närmare undersökas och förklaras.

Om anledningen till förhållandet har direktionen öfver nya Trollhätte kanalbolag i underdånigt utlåtande af den 13 januari 1896 lemnat närmare redogörelse, till hvilken må hänvisas. Härtill kan vidare läggas, att om i en framtid det skulle inträffa betydande förändringar i afseende å egande- eller dispositionsrätten till den enskilda bolagsmarken — på sätt delvis redan skett —, detta förhållande åtminstone skulle mycket försvåra och fördyra nödigblifvande ytterligare åtgärder för kanalens framtida utvidgande, derest dylika skulle finnas nödiga. Senaste statsrevisionen synes hafva tänkt sig något dylikt, då den mening uttalats: *«att det borde tagas i öfvervägande, huru vida icke kanalverket må kunna genom lösen eller köp för kronan förvärfvas, hvilket synes vara så mycket mera angeläget, som fråga nyligen väckts om utvidgning af Trollhätte kanal, eller om beredande af annan utfartsväg från Venern till Vesterhafvet, hvilken frågas lösning otvifvelaktigt kommer att beröra statens intressen vid Trollhättan»*. — Måhända har denna tanke äfven föresväfvat vederbörande under skiftesförrättningarna och i sin mån vållat beslutet om att hela utmålet skulle, såsom särskilda skiften, tilläggas kronohemmanen, helst uppoffringen i mark därför, åtminstone för så vidt blott utmålet vid sjelfva öfre kanalen angår, icke är synnerligen stor. I afseende härå må upplysas, att, efter skedd uträkning, det utmål, hvilket, såsom särskildt skifte blifvit tillagdt kronohemmanet $\frac{5}{16}$ mantal Stora Håjum, endast utgör omkring $\frac{1}{14}$ af denna hemmansdels alla egor enligt uppskattnings- eller graderingsvärdet, eller $\frac{1}{12}$ af arealen, hvaraf man finner både huru ringa del af hela egobeloppet, som för detta utmåls erhållande måst från det hela afräknas, och att således det andra, jmförelsevis välbelägna och reguliera skiftet innefattar kronohemmanets mera betydande andel af marken. — Alldeles enahanda är likväl, i följd af belägenheten, förhållandet icke beträffande andra kronohemmanet Olidan. Att å skifteskartorna kronohemmanens skiften synas små vid jmförelse med bolagshemmanens har sin naturliga förklaring deruti, att utaf totalbeloppen af all markens graderingsvärde 77,4 procent tillhöra bolagshemmanen och således endast 22,6 procent kronohemmanen. Då bolaget derförutom eger den vid förutgångna storskiftet dess hemman Lilla Håjum tilldelade utmarken, hvilken i det väsentligaste icke i laga skiftet ingått, så synes det vara sannolikt, att kronomarken icke utgör mer än omkring $\frac{1}{4}$ mot bolagsmarken.

Hvad särskildt beträffar anmärkningen om det verkställda egoutbytet, hvarigenom en oformlig egofigur blifvit skifteslaget i Håjum tillbytt, så bör det upplysas, att, då, på sätt nyss är nämnt, Lilla Håjums utmark från skiftet författningsenligt uteslutits, men norra ändan af kanalen sträcker sig genom samma utmark, det, för vinnande af ofvan omförmälta syfte att få hela utmålet å ömse sidor af kanalen att tillhöra kronoegendomen, blef nödvändigt att förut genom egoutbyte förvärfva de jordremsor vid kanalen, som inom Lilla Håjums utmark voro erforderliga.

Af hvad sålunda blifvit anfördt framgår, att, då utmålet måst rättas efter kanalens form och krökningar, den omordade oformligheten uppenbarligen blifvit densamma antingen utmålet betraktas såsom afsatt särskild plats eller, på sätt som skett, efter vederbörlig afräkning upptagits och blifvit benämndt såsom särskildt skifte. Att, på sätt anmärkningens ordalydelse angifver, jemte det behöfliga utmålet äfven bort afräknas den *mark*, som tagits i anspråk för kanalverkets anläggning — och som således icke vidare var *mark* —, är allt för orimligt för att erfordra vidare bemötande. — Hade den åberopade paragrafen i skiftesstadgan bort tillämpas på sätt, som jemväl blifvit anmärkt, eller sålunda, att utmålet frånräknats *bolagets* egoandel, så hade kronan för all framtid blifvit utestängd från kanalen, och bolaget sålunda oförhindradt att för sina ändamål efter behag utmålet disponera. Derigenom att utmålet i stället utgör kronohemmanen tillagda skiften, och således icke heller är för gemensamt behof afsatt, är detsamma alltså uteslutande kronans egendom, hvaröfver, om någon, *bolaget*, men icke *kronan* synes hafva skäl att sig beklaga.

Om utredning angående nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan.
(Forts.)

6:o. *Skiftesläggningen har inom Håjum, hvad utmarken beträffar, skett på sådant sätt, att bolaget derigenom tilldelats alla de områden, hvilka genom sitt läge varit värderika, under det att kronan, förutom kanalområdet, bekommit en egolott, som i följd af sin belägenhet afsides haft föga värde, hvarigenom, såsom det vill synas, bolaget med full eganderätt åtkommit någon del af stranden emellan kafveldammen och slussen i Polhems kanal, hvilken strand enligt privilegierna blifvit, under perpetuel besittningsrätt åt bolaget såsom kronolägenhet, hvilken icke må från kanalverket afsöndras, upplåten.*

Kronan har för sitt hemman $\frac{5}{16}$ mantal Stora Håjum, under litt. C. på kartan, bekommit, förutom utmålet vid kanalen, ett skifte beläget emellan bolagshemmanen $\frac{11}{16}$ Stora Håjum och $\frac{1}{2}$ mantal Lilla Håjums skiften, gränsande intill ett annat hemman Sylle, som i skiftet icke ingått, uti temligen regulier form, samt innehållande till stor del åkermark. Att döma af tillgängliga skifteskartan med beskrifning, synes all billig hänsyn till ömsesidig bekvämlighet hafva vid skiftesläggningen blifvit iakttagen. Om delegare härom varit af annan åsigt, hade skiftet inom stadgad tid bort öfverklagas.

Hvad här och annanstädes uttalad åsigt beträffar derom, att jord, som Kongl. Maj:t förklarar icke få från kanalverket afsöndras, ändock blifvit detsamma afhänd, utan att nådigt tillstånd dertill erhållits, så bör erinras derom, *dels* att, sedan i laga ordning skifte förklarats skola ega rum, med dylik jord eller lägenhet inom skifteslaget för-

Om utredning angående nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan.
(Forts.)

fares på sätt, skiftesstadgan föreskrifver, utan särskild underställning till Kongl. Maj:t, och dels att frågan här icke gäller jordafsöndring.

7:o. *Hvad angår det senare verkställda skiftet, eller det inom Olidan och Åker förrättade, har blifvit anmärkt, att nämnda begge hemman, hvilka haft gemensam utmark, fått genom behörigen stadfästadt storskifte särskilda inegor sig tilldelade, det förra hemmanet uti ett skifte och det senare i två skiften; men att, oaktadt det varit påtagligt, att en lämpligare indelning af egorna icke kunde vinnas genom rubbning af storskiftet, beslut likväl fattats derom, att jemväl inegorna skulle i laga skiftet ingå.*

Då, på sätt som skett, vederbörande varit ense om saken, utgör förutgånet storskifte icke något hinder mot egornas delning genom laga skifte. Att fastställt storskifte skett å *utmarken* är här uttrönt, men icke så beträffande *inegorna*.

8:o. *För hemmanet Åker har bolaget undfått sina egor uti två skiften, och dervid, efter synnerligen låg uppskattning tillagts, förutom andra inegor, dels alla kronohemmanets odalegor med dertill hörande åbyggnader och derå belägna värderika tomtområden, samt dels hela skifteslagets strand utefter Trollhätte strömmar, hvarjemte åtskilliga oegentligheter skulle hafva, utan att deras beskaffenhet angifves, vid egograderingen förekommit.*

Så vidt af handlingar och karta kunnat utrönas, hafva kronohemmanets alla odalegor icke detsamma, utan mot vederlag, genom skiftet frångått. I öfrigt upprepas här, att missnöje mot skiftet bort i rätt tid anmälas för att i detsamma vinna ändring.

9:o. *Kanalverket har genom skiftet blifvit tilldeladt ett område af den gemensamma utmarken till Olidan och Åker, hvarå en bolaget tillhörig skeppsdocka varit anordnad.*

Enligt hvad statsrevisionen upplyst, intager, i jmförelse med kanalbolagets öfriga fastigheter, Trollhätte skeppsdocka en undantagsställning. Kanalverkets hufvudböcker lära omförmåla »skeppsdockan vid Trollhättan» såsom varande af bolaget inlöst. Platsen, som före laga skiftet tillhörde utmarken, har genom nämnda skifte blifvit, under n:o 291 på kartan, tilldelad bolagshemmanet Åker. Skifteshandlingarna utvisa, att, jemlikt den antagna delningsgrunden, hvardera hemmanet erhållit hvad detsamma i uppskattadt egobelopp tillkommer, hvarigenom ock i det belopp, som kronohemmanet Olidan hade att få, jemväl ingått vederlag för andelen i gemensamma skeppsdockemarken.

10:o. *Vid skiftesläggningen inom Olidan och Åker har det förra, eller kronohemmanet, erhållit samtliga sina egor i ett skifte, hvilket omsluter kanalverket, och har således kronan äfven vid detta skifte fått tillsläppa erforderligt område för nämnda verk, oaktadt detsamma tillhör bolaget och varit uppfördt till någon mindre del å den gemensamma utmarken, men hufvudsakligen på inegorna till hemmanet Åker, som eges af bolaget.*

I anledning häraf bör först upplysas, att vid skiftet kronohemmanet icke tillsläppt erforderligt område för kanalverket i annan mening än under full eganderätt till detsamma, såsom ingående i

den andel af marken, som kronohemmanet enligt delningsgrunden tillkom. Då det befunnits nödigt att lemna utmål kring hela kanalen — Åkers sjö till denna jemväl hänförd — och detta utmål i dess hela utsträckning ingått i kronohemmanens andelar af skifteslagens mark, uti en nödtvunget lång, temligen oformlig egofigur, hvarigenom kanalbolagsjorden i hela sin omfattning afstängts från vattenvägarne inom området, synes det deraf, som om kanalbolaget, minst lika mycket som kronan, haft skäl beklaga sig deröfver, att förhållandena icke medgifvit en för begge vederbörande beqvämare skiftesläggning. Äfven här gäller, för öfrigt, hvad flera gånger här förut blifvit nämndt, att, i händelse af missnöje, skiftet bort i rätt tid öfverklagas.

11:o *Af skifteshandlingarne har afskrift icke utlemnats till delegarne vid skiftets afslutande, hvarför klandertalan mot skiftet bör beräknas först från den tid, handlingarne blifvit lemnade. Vål hafva nämnda handlingar blifvit i närvaro af länsman Berggren mottagna, men i anseende dertill, att han saknat behörighet att å kronans vägnar med dem taga befattning, så kan någon tidpunkt, hvarifrån fatalietiden för klander må beräknas, icke anses ännu hafva inträdt.*

Först må erinras derom, att 14 kap. 4 § i 1827 års skiftesstadga, som gälde, då skiftena verkställes, slutar med den föreskrift, att delegarne hafva rätt att beräkna fatalietiden från den dag, då handlingarna dem lemnas. Länsstyrelsen, som upplyser, att begge de verkställda skiftena blifvit afslutade, det ena den 14 och det andra den 16 maj 1866, samt att de blifvit begge den 28 februari 1867 fastställda, uppgifver sjelf i skrifvelse till justitiekanslersembetet den 20 januari 1896, att, »enligt handlingarna bifogadt bevis, som utfärdats å bolagets vägnar af kamreraren Patrik Bagge, och för kronan af länsmannen Berggren, afskrift af skifteshandlingarna blifvit den 20 december 1866 emottagen af bolaget». Vid sådant förhållande, och med åberopande af hvad här ofvan i 3:dje punkten blifvit nämndt mot länsstyrelsens åsigt i fråga om kronoombuds behörighet, samt med erinran derom, att inom skifteslagen endast funnits *två* delegare, nemligen *kronan* och *bolaget*, hvilkas vederbörande ofvannämnde dag alltså mottagit afskrift af skifteshandlingarna, måste anmärkningen äfven i denna del fullständigt underkännas, med så mycket större skäl dessutom, som, anmärkta förhållandet oaktadt, skiftena blifvit af egodelningsrätten fastställda.

Detta är, hvad jag ansett mig böra meddela. Jag vill dermed icke hafva sagt, att icke vid en formenlig behandling af frågan af skiftena åtskilliga anmärkingar kunna göras, men på grund af den utredning, jag sökt lemna, anser jag emellertid, att man härvid numera icke bör fästa något afseende.

Herr von Ehrenheim: Af den fullständiga och opartiska redogörelse för förhållandena, som föreligger i statsutskottets utlåtande, behagade kammaren finna, att här föreligger icke något annat än en rättsfråga, och att det icke finnes något spår af redovisningsfråga

Om utredning angående nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan.
(Forts).

Om utredning angående nya Trollhättekanalbolags rättsförhållande till kronan.
(Forts.)

i desamma. Kanalbolaget har med kronan träffat ett kontrakt, som funnit sitt sista uttryck i de för kanalbolaget utfärdade privilegierna. Detta aftal har kanalbolaget tolkat på det sätt, som bolaget ansett vara öfverensstämmande med dess rätta syfte, och som inneburit, att kanalbolaget skulle hafva icke endast fri dispositionsrätt, utan äfven inkomsterna af de enskilda egendomar, som tillhörde det äldre bolaget med full eganderätt och af detta bolag till det senare kanalbolaget afyttrats. Denna tolkning af privilegierna förelades kanalbolagets revisorer 1868 eller året efter sedan beslutet blifvit af bolaget fattadt och i bolagets räkenskaper tillämpadt. Bolagets revisorer eller, rättare sagdt, kronans och bolagets revisorer — ty ända sedan 1864 hade kronan deltagit i revisionen af bolagets angelägenheter — gjorde i revisionsberättelsen fullständigt reda för hvad som sålunda förekommit och slutade med att tillstyrka decharge för hvad direktionen gjort under det förflutna räkenskapsåret.

Åtgärden tilldrog sig emellertid Kongl. Maj:ts uppmärksamhet, och revisionsberättelsen remitterades till justitiekanslern i nu nämnda del. Justitiekanslern förklarade i de amplaste ordalag, att kronans rätt icke blifvit genom den viddagna åtgärden förnärmad, och att han således icke ansåg sig behöfva vidtaga någon åtgärd i anledning häraf.

Kammaren behagade finna, såsom äfven statsrevisorerna erkänt i afseende på de af kronan förordnade revisionerna, att efter ett sådant förklarande saknade såväl bolaget som dess styrelse någon anledning att frångå tillämpning af detta beslut, och något annat än tillämpat beslutet har hvarken bolaget eller styrelsen gjort. Det ligger emellertid i sakens natur, att då den pröfning, som sålunda egt rum, icke ansetts vara tillfredsställande eller exklusiv, måste det äfven ligga i bolagets intresse, att en utredning af förhållandena åstadkommes, ty det kan icke vara för bolaget annat än högst menligt att i god tro åtnjuta inkomster och fördelar, som måhända framdeles skulle ifrågasättas till sin befogenhet. Bolaget är så mycket angelägnare derom, att en sådan utredning bör ske och att den sker ju förr dess hellre, som förhållandena vid Trollhättan äro sådana, att dimensionerna af bolagets rättigheter och fördelar af de enskilda egendomarne visserligen är vida större, än man för någon längre tid sedan kunde föreställa sig.

Hvad den omtalade skiftesförrättningen beträffar, har äfven den förste ärade talaren erkänt, att dermed ju kunde vara ett praktiskt syfte, och det är ju allt hvad man af revisorerna kan begära. Det är också alldeles otvifvelaktigt, att de män, hvilka på den tiden hade bolagets angelägenheter om hand, voro i högsta grad intresserade af platsens utveckling i industriellt afseende, och det lider således icke något tvifvel om, att icke ett sådant intresse väsentligen motiverat deras åtgärder i afseende å skiftet. Det frikostiga sätt, på hvilket de skött bolagets angelägenheter under de 25 år, bolaget varit ensamt berättigadt att uppbära inkomsterna, gifver derfor ytterligare ett stöd, och det lär väl svårligen kunna förnekas, att den omsorg, som af desse män utvecklats för platsens förkofran, förtjenar de högsta loford. Jag kan så mycket hellre säga det, som hvarken jag eller mina kolleger i styrelsen då hade något dermed att göra.

För öfrigt vill jag, beträffande dessa skiften, icke säga något vidare, än att det är otvifvelaktigt, att de fördelar, som derigenom skulle kommit bolaget till godo, blifvit i mycket hög grad öfverdrifna. Den dyrbaraste delen af kanalbolagets område, eller den till tomtar indelade delen, ligger till allra största delen på Lilla Håjums utmark, hvilken icke ingick i skiftet och som sålunda, äfven om skifte icke egt rum, skulle hafva tillhört aktieegarnes enskilda egendom. Då vidare kanalbolaget hade betydligt större hemmansområde än kronan i afseende på de hemman, som ligga dels öster och dels vester om kanalen, är det aldeles gifvet, att en icke obetydlig del af området mellan kanalen och elfven under alla förhållanden skulle hafva kommit kanalbolagets enskilda egendom till godo.

Vidare torde det äfven böra nämnas, att ännu till den dag, som i dag är, eller nära 30 år efter laga skiftets fastställande, har kanalbolaget icke haft någon inkomst af vattnet i Göta elf, lika litet som bolaget sålt något område vid sjelfva elfven. De verk, som ligga mellan kanalen och elfven, hemta sin vattenkraft från kanalen, och afgiften för denna vattenkraft ingår till den gemensamma kanalkassan och tillfaller sålunda i de allra flesta fall kronan.

Jag har endast velat yttra dessa ord och förklara min tacksamhet för statsutskottet för det sätt, hvarpå frågan blifvit inom utskottet behandlad.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i den nu föredragna paragrafen hemställt.

§§ 13—15.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

Herr Falk: Här föreligger nu den s. k. »sumpen», som lär vara det häfdvunna uttrycket för den § i statsutskottets betänkande, hvilken innefattar sådana statsrevisorernas anmärkningar, som statsutskottet finner icke böra föranleda något omnämnande till Riksdagen. Skörden har icke varit så obetydlig, hvarom man lätt kan öfvertyga sig, om man jemför revisorernas anmärkningar med utskottets utlåtanden, då man finner, att icke så få af revisorernas anmärkningar der helt och hållet saknas. Måhända hade likväl en och annan af dessa anmärkningar förtjenat en annan plats än papperskorgen.

Det är emellertid icke derom jag nu vill tala, men jag anser mig böra fästa uppmärksamheten på ett tillvägagående, som inom statsutskottet vunnit tillämpning, och det visserligen icke första gången nu, utan sedan ganska många år tillbaka, att nemligen icke lemna något utlåtande, rörande sådana statsrevisorernas anmärkningar, som statsutskottet, för sin del, finner icke vara af beskaffenhet att påkalla en anmälan för Riksdagen. Här af följer ju, att Riksdagen undandrages all pröfning af dylika framställningar; men det måste väl dock i sista hand vara *Riksdagen*, som eger pröfva revisorernas anmärk-

Om utredning angående nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan.
(Forts.)

ningar, och denna pröfningsrätt bör icke vara öfverlemnad åt utskottet allena och är det ej heller. — Men så tillgår emellertid nu, ty Riksdagen är urständssatt att fatta något beslut rörande anmärkningar, hvarom utlåtande från utskottet icke föreligger.

Nu kan man visserligen säga, att det står hvar och en i kammaren fritt att, då den sista punkten eller den s. k. sumpen föredrages, taga upp hvilka af revisorernas anmärkningar, han vill. Ja, det kan han visserligen, men hvar och en vet, att det tjenar icke något till, och dessutom kan det sättas i fråga, huru vida Riksdagen kan fatta beslut i någon fråga, hvarom utlåtande icke föreligger. Jag vill emellertid icke säga, att det utlåtande, som nu föreligger, mer än andra sådana gifver anledning till anmärkningar; tvärt om, jag tror, att det utmärker sig för liberalitet, åtminstone i jemförelse med nästlidet års; men jag tror, att äfven detta gifver fullt skäl till den anmärkning jag gjort och den mening jag uttalat, hvilken mening jag önskar få antecknad i kammarens protokoll. Något yrkande har jag icke att framställa.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, lades förevarande paragraf till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Jemtlands fältjägarerementes mötesplats af mark, tillhörig f. d. militiebostället Kungsgården n:o 1 i Jemtlands län,

n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af ett område från Eskilstuna kungsladugård i Södermanlands län till plats för skolhus, och

n:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från indragna militiebostället Underslös i Göteborgs och Bohus län,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 18 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 62, i anledning af väckta motioner angående ändringar i förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880.

Om ändring
i förordningen
om jordegares rätt
öfver vattnet
å hans grund.

Punkten 1.

Herr Leman: Jag kan icke vara lagutskottet annat än tacksam för den välvilja, hvarmed den behandlat min motion; men anhåller dock att till protokollet få göra en liten erinran med anledning af utskottets motivering. Utskottet säger:

Uttrycket »vattendrag, hvarom fråga är» kan nemligen fattas i dubbel betydelse, dels såsom åsyftande den del af ett vattendrag, som omedelbart omgifver det vattenverk, »hvarom fråga är», dels i betydelse af hela vattendraget, flod, ström och dylikt, hvari vattenverket i fråga ligger eller skall byggas.

Utskottet har således ansett, att en tvetydighet i den af mig föreslagna formulering skulle förefinnas. Ja, för så vidt det är en tvetydighet, vill jag dock fritaga mig derifrån, emedan jag begagnat dels precis samma uttryck som vattenrättskommittén föreslagit i sin 84 §, der den säger: »sträcka sig vattendrag eller egor, hvarom fråga är, genom två eller flera rätters domvärjo, göre ordföranden i den rätt, hvartill saken instämmd blifvit, anmälan hos hofrätten, som förordnar, vid hvilken domstol saken upptagas må. Erfordras i ty fall ny instämning, vare tid dertill en månad, sedan sakegaren om hofrättens beslut kunskap fått»,

och dels den formulering, som finnes uti 53 § af lagen om dikning, der det stadgas: »sträcka sig vattendrag eller egor, om hvilka fråga är, genom två eller flera rätters domvärjo, höre målet under den rätt, der största delen af den jord, om hvars torrläggning fråga blifvit väckt, är belägen.»

För min del tror jag icke, att anmärkta uttrycket bör kunna gifva anledning till missförstånd, utan torde det vara klart derutinnan, att, der fråga är om ändring af ett t. ex. vid Göta elf beläget vattenverk, man åsyftar icke hela Göta elf, allt från sjön Venern och ända ned till hafvet, utan endast den del af elfven, som närmast omgifver vattenverket. Jag håller alltså före, att den af utskottet påpekade omständighet icke bort hindra utskottet att framlägga ett formuleradt förslag.

För öfrigt synes mig utskottet sjelft hafva begagnat ett något tvetydigt uttryck, der det i sitt afgifna förslag hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring uti gällande förordning om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund, att uttrycklig bestämmelse meddelas, huru förfaras skall, då fråga om att för vattenverk göra ny eller förändra äldre dam anses beröra rättsegande utom *den underrätts domvärjo, der den fastighet är belägen*, å hvars grund byggnaden skall göras. Nu är emellertid förhållandet, att det ej alltid inträffar, att en fastighet är belägen endast inom *en* underrätts domvärjo. Många fastigheter äro nemligen belägna inom två eller flera underrätters domvärjo. Jag får i detta hänseende erinra om ett af de exempel, som jag i min motion anført, nemligen om den stora Jonsereds fabrik. Denna är belägen dels inom Vättle härad af Elfsborgs län och dels inom Säfvedals härad af Göteborgs och Bohus län. Med min motion har jag afsett att afhjelpa, bland annat, just den brist, som i nu gällande lagstiftning förefinnes med afseende å fastighet eller vattenverk, som ligger inom flera underrätters domvärjo. Då likväl, i fall Riksdagen gillar utskottets förslag, Kongl. Maj:t icke lärer underlåta att taga frågan i hela dess vidd under ompröfning, har jag icke att framställa annat yrkande än på bifall till lagutskottets förslag.

Om ändring i förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 17 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion angående den legala annonseringen, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Angående kontroll å konstgjorda gödningsämnen m. m. Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 17 och 18 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående obligatorisk kontroll af till salu hållna konstgjorda gödningsämnen och beredda foderämnen.

Herr vice talmannen: Det tillfälliga utskottet har här i klämman i förslaget till skrifvelse gjort en afvikning från hvad Andra Kammaren beslutat. Jag vet icke anledningen härtill, men för mig är det alldeles naturligt, att om Första Kammaren stannar i olika beslut mot Andra Kammaren, och besluten skola sammanjemkas, så, med den brådska, som alltid uppkommer i slutet af riksdagen, är det osäkert, om en sådan sammanjemkning kan hinna åstadkommas. Då jag icke varit i tillfälle bedöma, huru vida Första Kammarens tillfälliga utskotts afvikande förslag verkligen utgör en förbättring, hemställer jag, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut oförändradt.

Herr Dickson: Orsaken, hvarför Första Kammarens andra tillfälliga utskott uppfattat beslutet på ett något olika sätt än Andra Kammaren, är för att närmare precisera och förklara saken. Både motionen och Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande äro så sväfvande, att man icke förstår hvad de egentligen mena. De använda ett ord, »obligatorisk kontroll», och önska en sådan. Men hvad menar man med obligatorisk kontroll af gödningsämnen? Det är väl, att det först och främst skall finnas en offentlig myndighet, som skall kontrollera. Men kontrollen skall icke endast vara obligatorisk, utan äfven ske på ett sätt, som kan godkännas. Detta förutsätter ju, att hvarje fabrik skall vara under inspektion af en kemist, tillsatt af staten, och att denna kemist skall kontrollera, att hvarje säck, som afgår, innehåller de föreskrifna beståndsdelarne. Det är nödvändigt, att hvarje säck, som importeras, skall undersökas af kemisten och

förses med en stämpel derom. Detta skulle vara en allt för stor omgång, men att några af dem, som önska en obligatorisk kontroll, så uppfattat saken, synes af den framställning, som två hushållningssällskap gjorde, då de hos Kongl. Maj:t begärde, att inga konstgjorda gödslingsämnen skulle få utbjudas utan att vara undersökta vid kontrollstation. För att förklara och, såsom jag tror, reda ut saken, har utskottet framhållit hvad landtbruksstyrelsen tänkt sig, hvad hushållningssällskapens ombud tänkt sig, och hvad som möjligen äfven varit motionärens syfte. Jag har icke heller af vice talmannen hört någon erinran om, att Första Kammarens tillfälliga utskotts beslut skulle vara i sakligt hänseende ett origtigt beslut, utan jag har endast hört den invändningen, att detsamma skulle föranleda en omgång och ett försök till sammanjemkning, men detta lär väl icke möta några svårigheter, ty enligt lagen skall Första Kammarens beslut, i händelse detta innefattar ett godkännande af dess tillfälliga utskotts utlåtande, öfverlemnas till Andra Kammaren, som då är i tillfälle biträda beslutet, och det torde väl kunna medhinnas under den återstående tiden af riksdagen. Jag hemställer därför om bifall till betänkandet.

Angående kontroll å konstgjorda gödningsämnen m. m.
(Forts.)

Herr vice talmannen: Efter de förklaringar, som afgifvits af utskottets ordförande, och under förhoppning, att frågan icke måtte komma att hänga upp sig derå, att kamrarne stanna i olika beslut, vill jag, med frånträdande af mitt förra yrkande, yrka bifall till det slut, hvartill Första Kammarens utskott kommit.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Som Andra Kammarens beslut i frågan således icke blifvit oförändradt antaget, skulle, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, ärendet till Andra Kammaren återlemnas till förnyad behandling.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 17 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 10, i anledning af väckt fråga om förbud mot införsel, utbjudande eller tillsaluhållande af tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig fosfor ingår.

Ifrågasatt förbud mot införsel till och utbjudande inom riket af fosfortändstickor.

Herr Dickson: Den fråga, som nu föreligger, har redan två gånger förut, ehuru under något annan form, varit föremål för pröfning inom riksdagen. Vid de båda föregående tillfällena yrkades nemligen totalt förbud mot tillverkning, införsel och försäljning af tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig fosfor inginge. Första gången, ett sådant förslag väcktes, var genom en motion i Första Kammaren vid 1882 års riksdag, men sedan ett kammarens tillfälliga utskott, som behandlat frågan, tillstyrkt en skrivelse till regeringen i motionens syfte, blef denna af kammaren afslagen med betydlig majoritet. Vid 1892 års riksdag väcktes åter en liknande motion i Andra Kam-

Ifrågasatt förbud mot införsel till och utbjudande inom riket af fosfortändstickor.
(Forts.)

maren, men motionen afstyrktes nu af det tillfälliga utskottet och afslogs af Andra Kammaren utan omröstning. Nu har man i Andra Kammaren, och som jag tror på goda grunder, antagit, att tillverkningen af fosfortändstickor för de dervid använda arbetarne icke skulle medföra den fara, man förut förmenat vara dermed förbunden, och därför ansett, att tillverkningen af denna vara såsom exportartikel icke borde förbjudas. Deremot har Andra Kammaren beslutat en skrivelse i det syfte, att förbud skulle meddelas mot att fosfortändstickor finge till riket införas eller der utbjudas eller hållas till salu, hvilket beslut fattades med 86 röster mot 74. Majoriteten var således icke betydlig. Och ser man på detta beslut, tyckes det mig innebära något stötande att medgifva, att inom riket en vara får tillverkas, men icke att den får der försäljas, utan endast skickas till utlåndingen.

De skäl, som åberopats för detta beslut, hafva först och främst varit, att fosfortändstickorna skulle orsaka eldsvådor. Af Andra Kammarens utskott har i detta hänseende sagts, att man i tidningarne ofta får läsa om att eldsvådor orsakats af dessa tändstickor. Nu är väl dock den bevisning, som sålunda erbjudits, litet osäker, ty de personer, som skrivit dessa uppgifter i tidningarne, hafva nog i allmänhet icke varit i tillfälle att utransaka orsakerna till eldens uppkomst, och icke låter det sig göra att vinna en tillförlitlig statistik af hvad man läser i tidningarne. Det tillfälliga utskottet vid 1892 års riksdag sökte visserligen att i detta afseende åstadkomma en statistik samt genomgick för sådant ändamål en mängd revisionsberättelser från olika brandstodsbolag. Utskottet granskade på detta sätt anledningarna till 321 eldsvådor, och af dessa var det endast 3, som uppgåvos vara orsakade af tändstickor, hvaraf 2 af fosfortändstickor. De eldsvådor, som uppkommit till följd af fosfortändstickor, voro sålunda mycket få. Jag sökte nu härom erhålla utredning genom att vända mig till direktörerna för två stora brandförsäkringsbolag med förfrågan angående deras erfarenhet i saken, och de svadade mig samstämmande, att de icke hade någon erfarenhet af att fosfortändstickorna inneburo någon särskild fara för eldsvådor, och att det således från försäkringssynpunkt icke förefunnes någon anledning att påyrka förbud mot försäljning af sådana tändstickor. Dermed synes det mig, att den anledningen till dylikt förbud, som skulle ligga i tändstickornas eldfarlighet, icke är grundad.

Den andra anledningen till förbud är den, att fosfortändstickor missbrukas till sjelfmord och fosterfördrifning. Till giftmord lär väl deremot fosfor icke kunna användas, ty den luktar så illa, att hvar och en genast måste märka, om han utsättes för ett försök till förgiftning med fosfor. Jag medgifver visst, att den statistik, som i Andra Kammarens utskotts betänkande lemnats rörande antalet personer, som tagit sig af daga med fosfor, är sorglig, men man finner i statistiken många andra sorgliga siffror. 1892 skedde 679 sjelfmord, deraf 484 af män och 195 af kvinnor; ser man på de sätt, som användts för sjelfmordens utförande, finner man, att skott eller skjutande användts af 109 män och 1 kvinna, stickande eller skärande af 23 män och 8 kvinnor, hängning eller stryppning af 265 män och 52

qvinor, dränkning af 62 män och 49 qvinor samt förgiftning af 21 män och 85 qvinor, deraf 70 genom fosfor. Dessa siffror visa, att vid sjelfmord män i allmänhet välja ett våldsamt sätt, såsom skott eller skärande, men att qvinor föredraga ett mindre våldsamt sätt, såsom dränkning eller gift. Det är således icke något att förundra sig öfver, att många qvinor välja ett sådant sätt för sjelfmord som fosforförgiftning, då de känna leda vid lifvet. Jag erkänner naturligtvis, att dessa missbruk af fosfor äro beklagansvärda, men å andra sidan var det t. ex. 109 män, som togo sig af daga medelst skjutande. Man kan väl någon gång fått höra något äldre fruntimmer förklara, att alla skjutvapen borde förbjudas, men icke vinner en sådan åsigt anhängare, och jag är öfvertygad om att, i fall någon på allvar skulle väcka förslag om förbud mot skjutvapen, ett sådant förslag blott skulle anses löjligt.

Det föreliggande förslaget finner jag också gå väl långt. Eller är det väl någon, som tror, att dessa qvinnors sjelfmord eller obehöriga åtgöranden skulle helt och hållet instäls, om man för dem tagit bort tillgången till fosfor? Orsaken till deras handlingssätt ligger väl i deras förtviflan öfver sin belägenhet och icke i fosfor, som för öfrigt, om man tager bort den på tändstickorna, dock finnes kvar i andra saker, såsom fosformos. Andra möjligheter att söka nå sina afsigter än genom intagande af fosfor finnas väl också, ehuru det ej kan vara lämpligt att här vidare häntyda derpå. Hvad nu angår denna sak, att andra gifter finnes kvar till de brottslikes förfogande, säger utskottet: Ett godkännande af sådan invändning skulle dock i sjelfva verket innebära ett förnekande af de hos oss sedan lång tid tillbaka följda grundsatser, hvilka fått sitt uttryck i gällande giftstadga och åtskilliga andra författningar. De stadganden, som handla om gifter liksom om krut, sprängämnen och andra farliga ämnen, hafva nu i första rummet till ändamål att hindra olyckor genom värdslöshet vid ämnenas användning. Dessutom vill man visserligen ock, hvad angår gifterna, hindra spridningen deraf, men på samma gång medgifves allmänheten att åtkomma gifter, när sådana äro behöfliga. Sålunda är det medgifvet att på apoteken köpa fosfor till rättmos. Konungens befallningshafvande kan tillåta användande af stryknin för utrotande af rofdjur o. s. v. Och fosfortändstickor äro på vissa orter eller för vissa behof en nödvändighetsvara. Kustbefolkningen och skogsarbetarne kunna icke undvara dessa tändstickor, hvartill orsaken är, att säkerhetständstickorna icke taga eld, om de äro fuktiga.

Ett annat skäl att icke förbjuda fosfortändstickorna är, att dessa äro betydligt billigare än säkerhetständstickor. Jag har hört efter i bodarne, och vid inköp af en ask är priset på säkerhetständstickor dubbelt så högt som priset på fosfortändstickor. Köper man ett paket, ställer sig priset ungefär 50 procent högre för säkerhetständstickor. Man kan nu visserligen tycka, att priset på tändstickor icke kan spela någon rol, men äfven detta pris har sin betydelse för den stora konsumerande allmänheten.

Slutligen är att märka, att denna fråga är af stor betydelse för de fabriker, som tillverka fosfortändstickor.

*Ifrågasatt
förbud mot
införsel till
och utbju-
dande inom
riket af
fosfortänd-
stickor.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förbud mot
införsel till
och utbjudande inom
riket af
fosfortändstickor.*

(Forts.)

Lägger jag tillsammans hvad jag nu anfört, framgår deraf, att det föreslagna förbudet skulle innebära ett ingrepp i en vigtig industri och förhindra allmänheten att åtkomma en vara, som, under vissa förhållanden nödvändig, alltid är billigare än säkerhetständstickorna, men att man med förbudet icke skulle vinna någon förmån i afseende å ökad säkerhet mot eldfara. Och då jag dessutom tror, att man icke har någon förvisning derom, att de missbruk, som skett genom fosfortändstickor, skola upphöra, om tändstickorna förbjudas till försäljning, utan dessa missbruk i sådant fall säkerligen skola ske på något annat sätt, får jag yrka, att Första Kammaren icke måtte biträda Andra Kammarens beslut, utan afslå utskottets hemställan.

Herr Grundberg: Första Kammarens tillfälliga utskott, som behandlat förevarande motion, har endast så till vida instämt i densamma, att utskottet tillstyrkt, att tillverkning och försäljning för export af fosfortändstickor skulle vara tillåten, men att deremot fosfortändstickors tillhandahållande inom landet skulle förbjudas. Det kan icke heller nekas, att det skälet för förbud, nemligen att arbetarne vid denna fabrikation ofta vore utsatta för den farliga sjukdomen fosfornekros, nu mer mistat en stor del af sin kraft, sedan de hygieniska förhållandena vid tändsticksfabrikationerna blifvit väsentligt förbättrade, och man torde till och med kunna hysa den förhoppningen, att denna sjukdom, hvars utbredning är efter år minskats, skall helt och hållet upphöra genom iakttagande å arbetarnes sida af nödig varsamhet och genom sträng kontroll öfver gifna föreskrifternas efterlefnad i fabrikerne.

De skäl, som tala för förbud för fosfortändstickors tillhandahållande åt allmänheten, äro dessa tändstickors eldfarlighet och giftighet.

Frågan om fosfortändstickornas eldfarlighet vill jag icke närmare inlåta mig på, då härom icke finnes någon statistik att åberopa, ehuru det ju alltid ligger nära till hands att antaga, att en stor del af de eldsvådor, som inträffar på landsbygden, uppkommit genom vårdslöshet vid användandet af sådana tändstickor.

Hvad som deremot är alldeles oomtvistligt är, att fosfortändstickorna hafva en stor och sorglig betydelse till följd af den mängd förgiftningar, som dermed åstadkommas. Härvid vill jag dock framhålla, att det mera sällan händer, att någon intager fosfor för att sålunda begå sjelfmord, utan intages den vanligen för fosterfördrifning, ehuru till följd af fosfors stora giftighet resultatet här oftast blir dubbelmord, i det att både moder och barn dö. Dock händer en och annan gång, att modern slipper undan med lifvet, och deraf uppmuntras andra i samma belägenhet att också försöka användandet af fosfor såsom abortiv. Något annat medel, som är häftigt verkande på samma gång såsom gift och abortiv, finnes icke, och dermed förfaller den invändningen, att, om man tager bort fosfor, qvinnorna nog hitta på något annat liknande medel.

Nog måste det för öfrigt medges, att det är högst inkonseqvent, att, under det man försöker försvåra åtkomsten af andra gifter, man utan vidare lemnar fosfor fri till försäljning. Så länge fosfortändstickorna

utgjorde en nödvändighetsvara, kunde väl detta förhållande knappast hjälpas, men då man nu har att tillgå de vanliga ofarliga säkerhets-tändstickorna och industrien genom ett bifall till utskottets förslag icke skulle komma att lida något intrång, så torde tiden nu vara inne att befria allmänheten från detta farliga gift.

I hvilken grad, fosforförgiftningarna här i landet tilltagit, inhämtas af utskottets betänkande. Der visas, hurusom under de tjugu åren 1873—1892 dödsfallen i följd af fosforförgiftning ökats från 12 till 87 per år. Dödsfallens antal var under denna tidsperiod minst 1874, nämligen endast 7, och 1891 ej mindre än 100. Jemför man härmed förhållandet i Danmark, der fosfortändstickor äro förbjudna, så upplyses i en skrift »Denmark, its medical organization, hygiene and demography», som öfverlemnades till hygieniska kongressen i London 1891, att under åren 1884—89 i hela Danmark utom Köpenhamn endast två förgiftningsfall af fosfor förekommo och i Köpenhamn under samma tid på de stora sjukhusen Kommunehospitalet och Fredriks hospital endast ett fall. I »Medecinsk beretning for Kongeriget Danmark, udgiven af det Kongl. Sundhedskollegium», hvaraf ett band föreligger för hvardera af åren 1890—93 med ett särskildt kapitel för förgiftningar, omtalas ej ett enda fall af förgiftning i följd af fosfor under något af dessa fyra år. Under tre af dessa fyra år dogo deremot i Sverige i följd af fosforförgiftning 262 personer. Men utom de fall, statistiken omtalar, förekomma naturligtvis många fall af sådan förgiftning, om hvilka allmänheten icke får kännedom. Bland läkarne, som bäst äro i tillfälle att känna förhållandena i detta afseende, råder också enstämmigt den åsigten, att försäljning af fosfortändstickor borde förbjudas, och då Andra Kammaren redan antagit ett beslut i sådan riktning, är det att hoppas, att Första Kammaren genom sitt votum i frågan skall befria landet från den verkliga samhällsfara, som här förefinnes.

De skäl, som skulle väga emot dem, hvilka anförts för förbudet, synas mig ganska lätta. Ett sådant skäl skulle ligga i svårigheten för arbetarne, särskildt i de norrländska skogarne, att reda sig med säkerhetständstickor, hvilka vore mindre pålitliga. En ganska enkel utväg skulle väl dock vara att förvara säkerhetständstickorna i en metall dosa eller dylikt och på sådant sätt skydda dem mot fukt och väta. Vidare kunde det ju vara lätt att taga reda på, huru folket i detta afseende bär sig åt i Finland, der de klimatiska förhållandena ju äro desamma som här samt förbud mot fosfortändstickor varit gällande i mer än 20 år. Äfven har man sagt, att fosfortändstickor äro så nödvändiga för kustbefolkningen, särskildt invånarne på västkusten, men det torde icke vara svårare för kust- och fiskeribefolkningen i Sverige att reda sig utan fosfortändstickor än för samma befolkning i Danmark, der i 20 år all både tillverkning och försäljning af fosfortändstickor varit förbjuden.

Hvad slutligen angår, att det skulle vara stridande mot moralen att ändock tillåta export af fosfortändstickor, synes detta mig vara en sida af frågan, som kammaren icke torde behöfva fästa sig vid. Om engelsmännen, hvilka hufvudsakligen äro de, som begagna svenska fosfortändstickor, vilja hafva sådana, så kunna de väl lika gerna få

Ifrågasatt förbud mot införsel till och utbjudande inom riket af fosfortändstickor.
(Forts.)

*Ifrågasatt
förbud mot
inforsel till
och utbju-
dande inom
riket af
fosfortänd-
stickor.
(Forts.)*

köpa dem af oss som från andra länder. Vi gifva ju icke ut dessa tändstickor för annat, än hvad de äro, och jag är öfvertygad om, att, i fall det i England skulle blifva mod, att qvinnorna använda fosfortändstickor i samma syfte som hos oss, de praktiska engelsmännen icke skola dröja med att förbjuda försäljningen af dessa tändstickor.

Hvad slutligen beträffar fosfortändstickornas större prisbillighet, så torde den fördelen uppvägas af den misshushållning, som i följd af billigheten eger rum med dem.

Liknelser och jemförelser bruka vanligen halta, men mer än vanligt linkar jemförelsen mellan fosforstickor, bössor och andra vapen, hvilka senare jag aldrig hört begagnas såsom fosterfördrifningsmedel, ej heller äro de utmärkta för sin giftighet.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Almén: För ett förbud att tillverka äfvensom att använda och försälja fosfortändstickor hafva åberopats åtskilliga skäl.

Hvad *eldfarligheten* beträffar, vill jag icke förneka denna, men om man får döma efter berättelser i tidningar, så hafva deri omnämnda eldsolyckor vanligen förorsakats genom grof vårdslöshet med fosfortändstickor, då de råkat i barns händer. Man får icke glömma, att äfven säkerhetständstickor, som råka i barns händer, kunna förorsaka eldsolyckor. Jag tror därför, att det motivet icke är af synnerligen stort värde.

Hvad fosfortändstickornas *giftighet* beträffar, kan denna icke bestridas, och jag vill icke förneka, att fosfor är ofantligt giftig. Man har därför också velat förbjuda *tillverkningen* af fosfortändstickor, och detta med allt skäl — i *forna* dagar. Men tack vare föreskrifna säkerhetsåtgärder i fabrikerne, äro antalen af sjukdom till följd af denna tillverkning ytterst reducerade, och de skulle möjligen vara helt och hållet borta, om öfvervakandet af gifna säkerhetsåtgärder vore bättre. Förslag till ny lagstifning till kontroll vid fosfortändsticksfabrikerne finnes afgifvet, och blir kontrollen rätt ordnad, tror jag, att sjukdomen skall försvinna. Säkert är, att fosfors giftighet numera icke kan åberopas såsom giltigt skäl för att förbjuda tillverkningen. Man har nyligen sagt, att tillåtandet af tillverkningen inom eget land, men endast för export, skulle innebära något stötande. Att gifva andra varor, som man icke sjelf vill hafva, anser äfven jag stötande, om man vill lura varan på andra, men ingen är så enfaldig, att han icke kan skilja fosfortändstickor från säkerhetständstickor. Då det nu finnes länder, som vilja hafva våra fosfortändstickor, så är det för mig intet motbjudande, att vi tillverka och erbjuda dem en vara, som hvar och en kan bedöma. Man har vidare sagt, att då fosfor är så giftig, är det inkonsequent, att icke dess användande är strängare förbjudet i giftstadgan. Jag tror, att man oriktigt skyller denna till sina hufvudgrunder snart 40 år gamla stadga för inkonsequens, ty stadgan gör en stor skilnad mellan sådana gifter, som kunna föranleda förväxling, och sådana, som hvar och en kan lätt känna igen. De förra lämpa sig till giftmord, de senare blifva farliga endast genom ett afsigtligt eller vårdslöst användande. Giftstadgan är därför strängare beträffande handeln med arsenik, morfin

m. m., men mindre sträng med afseende å sådana gifter, som lättare kunna kännas igen. Hvad fosfor angår, är dess sjelflysande egenskap och dess intensiva lukt tillräckliga varningar mot dess användande till förgiftning, om man icke vill taga lifvet af sig sjelf eller fördrifva foster. För fyratio år sedan kunde man icke ifrågasätta förbud mot att använda fosfortändstickor, och man måste då medgifva, att fosfor fick användas i rättmos.

Men, säger man, då fosfor är så giftig, huru kan man då tillåta, att den är så lätt tillgänglig, och särskildt då den numera så ofta användes vid fosterfördrifning? Vore målet att förhindra fosfortändstickors användande vid fosterfördrifning, ja, då vore det lätt att nå; man hade blott att förbjuda fosfortändstickors användande. Den föregående talaren nämnde ock såsom exempel härpå, att fosfortändstickor förbjudits i Danmark och i andra länder samt att man härigenom hindrat giftmord och fosterfördrifning genom fosfor. Jag tror, det skulle gå så äfven hos oss genom ett liknande förbud. Men hvad vi icke fingo höra, var, om fosterfördrifning mindre ofta förekom i dessa länder än hos oss i Sverige. Hufvudsyftet är icke att få bort ett medel till fosterfördrifning, utan att borttaga sjelfva fosterfördrifvandet. Tager man bort *ett* medel, hittas vanligen på ett annat. En blifvande moder, som vill dölja sitt felsteg och blifva af med sitt foster, bland annat för att undgå sina medsystrens hänfulla klander — hvarpå vanligen icke sparas — använder nu oftast fosfor till ändamålet, men visste hon, att det sällan eller aldrig lyckas henne att fördrifva sitt foster med fosfor, med mindre än att modern också samtidigt offerar sitt eget lif, visste hon äfven, att fosfor medför en långsam och dertill ytterst *plågsam* död, då skulle hon, äfven om fosfortändstickor vore till hands, afstå från att taga detta förtviflade steg eller också tillgripa ett annat, mindre plågsamt medel. Förbjöde man fosfortändstickor, hade man dermed icke förhindrat fosterfördrifningen. Det är dock detta brott, man vill motarbete. Kunde man sprida upplysning om att den, som söker fördrifva foster med fosfor, sjelf går under genom en långsam och plågsam död, skulle mycket dermed vara vunnet. Äfven em detta medel fortfarande funnes att tillgå, skulle det lemnas i fred.

Ehuru väl det sålunda ligger en stor svaghet i hela denna argumentation mot fosfortändstickors användande, vill jag, som, ehuru icke sjelf praktiserande läkare, dock är väl förtrogen med deras erfarenhet, icke yrka afslag på det framställda förslaget, men väl bifall dertill. Visserligen skulle det ifrågasätta förbudet medföra olägenhet för skogsarbetare och sjömän, ty dessa kunna ofta nog icke få eld på medförda säkerhetständstickor, men jag hoppas, att fubrikanterna icke skola få svårigheter att förse säkerhetständstickorna med ett sådant öfverdrag, som skyddar dem mot fuktens inverkan. De hafva hittills icke behöft göra detta, men skulle det komma att behövas, är jag förvissad om att det skall låta sig göra.

I hvarje fall äro emellertid fosfortändstickor nu i hvar mans hand, och frestelsen att otillbörligen använda fosfor blefve onekligen mindre, derest dessa tändstickors användande förbjödes. Funnes icke medlet ständigt till hands, skulle kanske de olyckliga, som önska

Ifrågasatt förbud mot införsel till och utbjudande inom riket af fosfortändstickor.

(Forts.)

Ifrågasatt förbud mot införsel till och utbjudande inom riket af fosfortändstickor.
(Forts.)

fördrifva sina foster, betänka sig, helst om de tillika finge veta, att fosforns användande härtill är detsamma som att sjelfva beröfva sig lifvet på ett kvalfullt sätt. Det är den omständigheten, att fosforn genom fosfortändstickor nu är så lätt tillgänglig, hvilket innebär en frestelse till dess användande för fosterfördrifning, som gör, att jag yrkar bifall till utskottets förslag, ehuru jag tillåtit mig granska här-för anförda skäl.

Herr Törneblad: Då det här gäller att så godt som förbjuda en, så vidt jag kan finna, i och för sig loflig svensk industri, torde det allt vara skäl, att kammaren betänker sig två gånger, innan kammaren gifver sitt bifall till ett sådant förbud.

Man har plägat i afseende å fosfortändstickorna framhålla dels de faror, som äro förenade med deras *tillverkning*, och dels de faror, som äro förenade med deras *användning*. Hvad nu beträffar de faror, som äro förenade med tillverkningen af de ifrågavarande tändstickorna, så torde det vara känt och erkänt, att dessa faror allt mer och mer minskats, så att de redan äro reducerade eller åtminstone snart blifva reducerade till ett minimum, som i större eller mindre mån beror på arbetarnes oförsigtighet, och denna kan man nog aldrig helt och hållet förekomma.

Hvad angår farorna vid fosfortändstickornas användning, vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att, om man jemför fosfortändstickor med gift, denna jemförelse icke är fullt riktig, i det att dessa tändstickor icke äro gift, utan *innehålla* gift. Och således bör lagstiftningen angående fosfortändstickor vara en annan än den, som gäller för de rena s. k. gifterna. De faror, som kunna uppkomma genom tändstickornas användning, bör man naturligtvis därför, så godt sig göra låter, söka förekomma genom andra medel än förbud, nemligen upplysning och vägledning, och jag tror, att vi i det fallet redan under diskussionen här i kammaren hört åtskilligt, som är egnadt att minska bruket eller rättare missbruket af fosfortändstickor för vissa obehöriga ändamål. Men om man tänker på den behöriga användningen af fosfortändstickorna, kan det icke nekas, att, man må säga hvad som helst om säkerhetständstickornas användbarhet, de knappast kunna användas inom alla områden af den svenska industrien; särskildt inom grufindustrien, som här i landet spelar så stor rol, torde, så vidt jag vet, säkerhetständstickorna icke på långt när kunna användas med samma fördel som fosfortändstickorna, ja, knappast alls.

Vidare torde man böra taga hänsyn till att här är fråga om en industri, som utvecklats sig icke utan fördel för dem, som utöfva densamma, och att det är en ganska allvarsam sak att helt och hållet förqväfva denna. Men, säger man, »vi skola låta utländingen betala fiolerna, och det i dubbel måtto». Jag kan dock icke finna, att det är rätt att stadga, att en vara såsom skadlig icke alls får säljas åt oss, men väl får säljas åt utländingen. Jag kan icke förstå detta tal, att varan icke skall få säljas här i landet, men att utländingen kan få köpa den. Hvad innebär detta i sjelfva verket? Jo, att vi kasta fram för utländingen en lockelse, som vi sjelfva vilja undgå.

Hvad slutligen angår fosfortändstickornas farlighet, så ges det

många tillverkningar och medel, som äro förenade med faror. Särskildt finnes det ett medel af obestridlig farlighet, som dock just genom tändstickorna är i hvar mans hand, nemligen elden; dess användning kunna vi möjligen inskränka, men icke borttaga.

Med hänsyn dessutom dertill, att Andra Kammarens majoritet var synnerligen liten, föreställer jag mig, att Första Kammaren borde, med vidhållande af sina förra beslut i frågan, afslå utskottets hemställan, hvarom jag ock får framställa yrkande.

*Ifrågasatt
förbud mot
införsel till
och utbjudande inom
riket af
fosfortändstickor.
(Forts.)*

Herr Björlin: Jag ber att i korthet få på det lifligaste instämman med den ärade talare från Elfsborgs län, hvilken yrkat bifall till utskottets föreliggande förslag. Jag är alldeles viss på, att, då jag framställer yrkande härom, jag bakom mig har hela Sveriges läkarecorps. Jag antager ock, att de skäl, som anförts från den motsatta sidan, komma att här visa sig lika betydelselösa som i våra grannland Danmark och Finland.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå och förklarade sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 hemställt i sitt utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—38;
Nej—65.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 14 och 15 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 59, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.

*Om ändrade
bestämmelser
angående
förlust af
medborgerligt
förtroende.*

Herr Hasselrot: Jag skall tillåta mig hemställa, att betänkan-

Om ändrade måtte föredragas punktvis, men att diskussionen måtte få omfatta
bestämmelser såväl punkten 1 som punkten 2.
angående
förlust af
medborger-
ligt för-
troende.
(Forts.)

Denna hemställan bifölla.

Punkten 1.

Herr Rudebeck: Jemte lagutskottets vice ordförande har jag varit af skiljaktig mening från utskottets öfriga ledamöter, i det jag hemställt, att beslutet skulle gå i den riktning, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, i hvad mån, särskildt hvad angår tjufnadsbrotten, användandet af straffpåföljden förlust af medborgerligt förtroende må kunna ytterligare begränsas. Jag skall be att få angifva några af de skäl, jag har för denna mening.

De särskilda motionärerna hafva med hvarandra olika yrkanden, då den enes, herr Åkerbloms, förslag afser sådan ändring i strafflagens bestämmelser om förlust af medborgerligt förtroende, att genom nämnda bestämmelser må lemnas åt domstolen att afgöra, huru vida dylikt straffullägg vid förbrytelser af vissa slag och särskildt då någon för första gången ådömes straff, hvarmed nu sådant tillägg är förbundet, må ådömas förbrytaren eller icke, under det att den andres, herr Bergströms, förslag afser en utredning om dels i hvad mån de af lagen stadgade fall, i hvilka förlust af medborgerligt förtroende skall eller kan ådömas, kunna inskränkas, dels i hvad mån hithörande stadganden böra ersättas genom stadganden, att den, som gjort sig skyldig till visst brott, icke må vidare eller under viss tid nyttjas i allmänna värf eller godkännas såsom vittne. Såväl af motionärernas motivering som af hvad utskottet i sitt betänkande anført behagade kammaren finna, hurusom denna fråga vid föregående tillfällen varit föremål för behandling och hvad då åtgjorts, hvarför, då den, som tagit del af motionerna och utskottsbetänkandet, således har kännedom härom, jag icke skall upptaga tiden med att upprepa hvad der återgifvits.

Det har mer än en gång ifrågasatts att helt och hållet borttaga straffpåföljden förlust af medborgerligt förtroende, en åsigt, som vunnit en förespråkare inom högsta domstolen i justitierådet Skarin. För min del skulle jag icke vilja biträda sådant förslag för det närvarande och utan ändring i den rättegångsordning, som nu är gällande, hvaremot jag icke anser det vara omöjligt att framdeles kunna antaga ett dylikt förslag under vissa vilkor. Vidare har det ifrågasatts, i syfte att förekomma de svårigheter för en frigifven fånge, som otvifvelaktigt denna straffpåföljd medför, då han vill förskaffa sig arbete för sin utkomst, att icke i prestbetyg skall intagas meddelande om hans fräjd. Och slutligen har det föreslagits, att man skulle borttaga bestämmelsen i näringslagstiftningen derom, att god fräjd skall utgöra vilkor för rättigheten att utöfva näring. Såväl i afseende å det andra som det tredje af dessa olika förslag hafva emellertid framhållits så afsevärda och betydande skäl mot deras antagande, att jag för min

del icke kan ifrågasätta något af dem. Men just därför, att således borttagandet helt och hållet af denna straffpåföljd för närvarande icke kan ega rum, och därför att den begränsning af densamma menliga verkan för den frifigne brottslingen, som skulle ske derigenom, att anteckning om förlust af medborgerligt förtroende icke inflöte i hans prestbetyg icke heller är lämplig, samt den utväg, att god fräjd icke vidare fordrades såsom vilkor för utöfvande af näring icke heller låter sig anlita, så synes mig så mycket större skäl vara, att man anlitar den enda möjligheten, som då finnes, nemligen att begränsa användandet af denna straffpåföljd så mycket som möjligt är. Det kan icke förnekas, att denna straffpåföljd kan vara till sina verkningar ganska betänklig, om man, såsom mig synes rätt, utgår från den åsigten, att straffets syftemål är att förbättra brottslingen. Man bör då vara angelägen om att detta syfte icke äfventyras genom bestämmelser, som utestänga eller motverka detsamma. Det ligger i öppen dag, att för den brottsling, som efter utståndet straff vill söka arbete och på så sätt beträda en annan väg samt således kan antagas vara genom straffet förbättrad, vitsordet förlustig medborgerligt förtroende under ännu en lång tid kan blifva ödesdigert. Detta vitsord, intaget i hans prestbetyg, utestänger honom mången gång från möjligheten att vinna sitt mål, arbete, och utan sådant är hans snara återfall i brott att befara. På så sätt blir hvad som genom straffet vanns förloradt genom straffpåföljden. De allmänna stadgandena i lagen angående förlust af medborgerligt förtroende äro, att vissa i lagen bestämda brott medföra denna påföljd, hvilken kan bestämmas antingen för alltid eller för viss tid, och om den bestämmes för viss tid, må den icke ädömas för mindre tid än ett år. De brott, som kunna försonas med enkelt fängelse, föranleda emellertid icke påföljd af förlust af medborgerligt förtroende. De brott, hvarpå jag särskildt vill fästa uppmärksamheten, äro, såsom jag nämnt i min reservation, tjufnadsbrotten. Utskottet säger i sitt betänkande, att straffpåföljden förlust af medborgerligt förtroende endast eger rum vid synnerligen grofva brott, enär den icke kan ädömas vid fängelse. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att första resans stöld icke kan medföra ett så ringa straff som enkelt fängelse, med mindre *synnerligen förmildrande* omständigheter föreligga. Detta uttryck, »synnerligen förmildrande omständigheter», det starkaste uttryck, lagen använder, och den vill då beteckna, att brottet är så ringa, att man vid straffets bestämmande bör gå ned till den lägsta straffarten. Nu vill jag emellertid fästa uppmärksamheten på — och de af herrarne, som utöfvat domareembetet, skola säkerligen gifva mig rätt deri — att mången gång vid tjufnadsbrott, oaktadt det icke föreligger sådana omständigheter, att man kan rätteligen hänföra dem till synnerligen förmildrande enligt lagens mening, och således domaren i föreliggande fallet vore strängt taget skyldig att ädöma straffarbete, omständigheterna i allt fall kunna vara sådana, att med hänsyn till dem påföljden förlust af medborgerligt förtroende icke borde ifrågakomma, äfven fastän ett strängare straff än enkelt fängelse kräfves. Domaren kan emellertid då icke underlåta, huru ömmande dessa omständigheter än må vara, att ädöma denna straffpåföljd, med mindre än att han, med afvikelse

Om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.
(Forts.)

Om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.
(Forts.)

från det fullt rigtiga i betydelsen af »synnerligen förmildrande omständigheter», åberopar sig på sådana. Vidare är att uppmärksamma, att vid kvalificerad tjufnad, t. ex. stöld med inbrott, enkelt fängelse icke får ådömas, men öfvergången från enkel stöld till inbrottsstöld kan ske ofta genom en så ofantligt ringa åtgärd från den brottsliges sida och utan att vara bevis på en större inneboende brottslighet. Många gånger kan man finna, äfven då brottet måste rubriceras som inbrottsstöld, så synnerligen ömmande omständigheter föreligga, att det icke är rätt att ådöma den svåra straffpåföljd, som föranledts deraf, att brottet är att hänföra till kvalificerad stöld och ej kan umgällas med mindre än straffarbete. Ofta kan det vara rent af nöd, stundom äfven oförstånd, som vid tjufnadsbrott första gången är egentliga motivet för gerningen, och då är det för domaren ganska motbjudande att nödgas ådöma förlust af medborgerligt förtroende.

Då emellertid med nu gällande bestämmelser domaren dels icke alls kan taga hänsyn till förhållanden, hvilka borde betinga befrielse för brottslingen från denna straffpåföljd, dels icke kan göra det utan ett tillvägagående, som icke är fullt rigtigt, så synes det mig högeligen önskligt, att straffpåföljden förlust af medborgerligt förtroende, särskildt med hänsyn till dessa brott, varder i lagen ytterligare begränsad. Ett stort steg framåt vidtogs, då det lemnades åt domaren att pröfva, huru vida brottslingar under 18 år böra ådömas denna påföljd. Det var en synnerligen god förändring i riktning mot det mål, åt hvilket jag anser, att man bör sigta, och synes det mig, att man bör taga ett steg längre på denna väg genom än vidare begränsning af denna straffpåföljds användande.

Då denna fråga, man må i den hafva hvilken åsigt som helst, är af stor vikt på brottmålsagstiftningens område, så, ehuru den mening, jag uttalat, icke vunnit anklang inom utskottet och kanske icke heller skall göra det inom denna kammare, tillåter jag mig dock yrka bifall till min reservation.

Herr Ölander: Det kan ju icke vara lämpligt eller med rättsmedvetandet öfverensstämmande att, så att säga, på konstlad väg tillskapa åt brottslingen ett förtroende, som han genom sitt brott förverkat. Om en person begått en stöld — och det är ju egentligen tjufnadsbrott, det här är fråga om — och domstolen, trots den numera så betydligt förmildrade lagstiftningen, anser brottet icke kunna försonas med fängelse, utan vara af så grof beskaffenhet, att brottslingen, oaktadt domstolarnas benägenhet att i allmänhet, så mycket som möjligt är, tillämpa den lindrigare straffarten, likväl icke kan undgå att dömas till straffarbete, så är det icke underligt, om hans medmenniskor åtminstone den första tiden efter straffets genomgående, då någon förbättring ännu icke hunnit visa sig, icke kan för honom hysa samma tillit och samma förtroende som för den oförvitlige samhällsmedlemmen och ännu mindre våga anlita honom såsom vittne och låta honom med ed bekräfta sitt vittnesmål. Att förklara, att en sådan brottsling under någon tid efter straffet skall vara förlustig medborgerligt förtroende, innefattar i sjelfva verket icke något annat än en påföljd, som de facto ändå medföljer brottet. Skulle denna bestämmelse

borttagas, vore detta detsamma som att tillerkänna brottslingen hvad han icke eger och gifva honom ett förtroende, hvaraf han icke gjort sig förtjent. Ännu betänkligare vore det, om man genom förtigande af hans brottslighet i prestbetyg eller annan handling, som skall lemna upplysning om hans fräjd, narrade andra personer att anse honom oförvitlig och att kanske i följd häraf anförtro honom uppdrag, för hvilkas utförande fordras en redbar karakter. Det är visserligen sant, att brottet kan hafva begåtts under omständigheter, som äro synnerligen förmildrande och som kunna göra brottet, om icke ursäktligt, så dock förtjent af öfverseende, men under sådana omständigheter har ju domstolen rätt att nedsätta straffet till fängelse, med hvilken straffart förlust af medborgerligt förtroende ju icke är förknäad. Det är icke längre sedan än år 1890 som vår nu gällande strafflag undergick en genomgripande omarbetning bland annat jemväl i syfte att inskränka tillämpningen af straffpåföljden »förlust af medborgerligt förtroende». Det sätt, hvarpå denna fråga då löstes, nemligen genom ett ökande af de tillfällen, då domstolen kunde ådöma fängelse i stället för straffarbete, anser jag vara en mycket lycklig, tillfredsställande och tillfyllestgörande lösning. Att nu så kort tid efter denna lagändring söka ytterligare inskränka de fall, då förlust af medborgerligt förtroende kan ådömas, anser jag vara grundadt på en fullkomligt obefogad och af förhållandena icke påkallad filantropi. Och att, såsom motionären herr Åkerblom föreslagit, helt och hållet öfverlemnna frågan huru vida förlust af medborgerligt förtroende skall ådömas eller icke åt domstolens bepröfvande, finner jag vara alltför äfventyrligt.

På dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Berg, Gustaf Axel: Då man icke kan få allt hvad man önskar i en sak, får man nöja sig med åtminstone ett steg, som kan anses gå i den rätta riktningen, och jag anhåller därför att få biträda den reservation, som herr Rudebeck jemte utskottets vice ordförande i frågan afgifvit. Jag har härmed redan gifvit en antydan om min uppfattning af frågan, nemligen att jag helst skulle önska se helt och hållet ur lagen borttagen denna påföljd, som kallas förlust af medborgerligt förtroende. Man kan visserligen icke borttaga denna straffpåföljd så att säga på rak arm, så att man endast skulle bortstryka stadgandet härom, nej, visst icke; men jag påstår, att man kan göra det i förening med en förändring af åtskilliga andra lagens bestämmelser.

Den förste talaren i ordningen påpekade, att straffets ändamål i första rummet vore att förbättra den brottsliga viljan. Ja, nu kan visserligen icke någon påstå, att en sådan påföljd, som den här ifrågavarande, fyller detta ändamål i någon mån. Men straffet har äfven ett annat ändamål, nemligen att skydda andra samhällsmedlemmar mot den brottsliges skadliga vilja, och det är i detta hänseende man vill finna ett berättigande för straffpåföljden »förlusten af medborgerligt förtroende». Detta skydd anses böra ligga, om jag härvidlag fattar mig så kort som möjligt, på trenne särskilda områden. Det skulle medelst ifrågavarande straffpåföljd först ligga på narings-

Om ändrade lagstiftningens område, i det att en person, som undergått straff för vissa slag af brott, icke får idka handel eller i vidsträcktare omfattning, d. v. s. med biträde af andra än hustru och barn, utöfva näringsyrke förr än viss tid förflutit efter straffets utstående. Vidare rör det sig om en del allmänna val, så att en för vissa slag af brott dömd person icke kan väljas t. ex. till ordförande i kommunalnämnd eller kommunalstämma, till stadsfullmäktig eller riksdagsman o. s. v. och icke heller deltaga i dessa val; och har man slutligen satt detta korrektiv såsom hinder därför, att en för vissa gröfre brott dömd person icke får bära vittne förr än viss tid förflutit sedan han undergått sitt straff.

(Forts.)

lagstiftningens område, i det att en person, som undergått straff för vissa slag af brott, icke får idka handel eller i vidsträcktare omfattning, d. v. s. med biträde af andra än hustru och barn, utöfva näringsyrke förr än viss tid förflutit efter straffets utstående. Vidare rör det sig om en del allmänna val, så att en för vissa slag af brott dömd person icke kan väljas t. ex. till ordförande i kommunalnämnd eller kommunalstämma, till stadsfullmäktig eller riksdagsman o. s. v. och icke heller deltaga i dessa val; och har man slutligen satt detta korrektiv såsom hinder därför, att en för vissa gröfre brott dömd person icke får bära vittne förr än viss tid förflutit sedan han undergått sitt straff.

Hvad näringslagstiftningen nu först angår, bör man enligt min tanke kunna finna andra korrektiv, som hindra den nyss utslupne brottslingen att i den större omfattning, som här är i fråga, idka handel eller näring, och för detta ändamåls vinnande är det alldeles icke behöfligt att låta i strafflagen denna påföljd kvarstå. Man bör nemligen kunna i näringslagstiftningen införa vissa restriktioner, som lägga hinder i vägen för den, som undergått straffarbete för vissa slag af brott, att inom viss tid efter straffets utgående idka handelsrörelse eller annat näringsyrke i större omfattning. Hvad åter angår de allmänna valen, så fruktar jag icke, att det kan vara någon fara att låta för brott dömda personer, sedan de utstått sitt straff, deltaga uti dessa val; och icke tror jag, att det kan vara med någon nödvändighet förbundet att låta denna straffpåföljd i denna del kvarstå endast för att såmedelst hindra, att personer efter utståndet straff blifva valda till dessa nyss uppräknade förtroendeuppdrag. Man behöfver icke gerna sätta något sådant i fråga, och skulle det otroliga inträffa, att en straffad person får ett dylikt uppdrag, visar sig dermed, att han faktiskt redan återfått sina medborgares förtroende, han må vara dömd detsamma förlustig huru mycket som helst. Beträffande slutligen vittnesfrågan, är jag den siste, som skulle vilja sätta i fråga, att en för vissa gröfre brott dömd person skulle strax efter frigifvandet kunna alldeles obetingadt erkännas vara kvalificerad att bära vittne. Visst icke! Men jag påstår, att hans förmåga att bära vittne, som naturligtvis beror på sinnesriktningen, på riktningen af hans vilja, vid det tillfälle då han aflägger sitt vittnesmål, pröfvas bestämdt mycket säkrare och bättre af domstolen, vid det tillfälle då han skall vittna, än dessa förutsättningar kunna pröfvas flera år förut af den domstol, som ådömer straffet. Man kan tänka, att den dag i dag är, den 25 april 1896, en person dömes t. ex. till 4 års straffarbete och 5 års förlust af medborgerligt förtroende efter tilländalupen strafftid, hvilken förlust, om man ej tager i beräkning möjliga afdrag i strafftiden, sålunda skulle fortvara till samma dag år 1905. Då frågar jag: om denne person t. ex. under 1904 åberopas såsom vittne i ett mål, hvilken domare kan vara bäst och säkrast i tillfälle att bedöma, huru vida personen har de moraliska förutsättningarne att kunna anförtröas vittnesmål, antingen den domare, som i dag dömer honom, eller den domare som 1904, d. v. s. ett år innan personen i fråga skulle återfå medborgerligt förtroende, kan hafva att pröfva denna sak. Jag påstår, att denne senare domare skall mycket bättre kunna afgöra saken än då, såsom nu är

fallet, domaren i förväg skall bedöma densamma. Dertill fordras en divinationsförmåga, som icke kan finnas. Man anser sig väl kunna efter brottens art ställa upp vissa teorier, men dessa hålla icke alltid streck i verkligheten. Den dömdes sinnesriktning kan redan året efter då han dömdes förändras och förbättras, och han kan således redan då anses hafva förvärfvat de kvalifikationer, som äro vilkor för medborgerligt förtroende uti nu ifrågavarande bemärkelse. Han kan å andra sidan till sinnesriktningen vara lika förderfvad och lika obotfärdig många år efter det den honom ådömda förlusten af medborgerligt förtroende gått till ända. Detta kan icke på förhand beräknas. I detta hänseende synes mig sålunda företrädet af en fri bevispröfning vara alldeles uppenbart. — Jag påstår alltså, att man genom förändring af allmän lag och författning i åtskilliga hänseenden bör kunna komma till den af mig såsom ytterst önskvärd ansedda ståndpunkten: borttagandet ur lagen helt och hållet af denna straffpåföljd.

Den förste ärade talaren åberopade sin erfarenhet såsom domare; för min ringa del anhåller jag äfven få bekräfta, att min erfarenhet såsom domare bibringat mig den öfvertygelsen, att de fall, då andra samhällsmedlemmar blifvit genom stadgandet om förlust af medborgerligt förtroende skyddade för brottslingars till det orätta rigtade vilja, äro ofantligt mycket färre än de fall, uti hvilka denna påföljd alldeles omöjliggör den straffades återupprättelse och återförening med samhället. Och jag finner för min del och har alltid så tyckt, att det ligger en grymhet i detta lagens påbud: samhället säger till den brottslige, som redan undergått sitt straff: nu skall du gå ut i världen och du skall skaffa dig tillfälle till sjelfförsörjning, tillfälle att på ärligt och hederligt sätt förtjena ditt uppehälle. Men på samma gång samhället detta gör, gifver det den frigifne ett respass med på vägen, så beskaffadt, att det måste öfverallt uppvisas, och när helst det blifvit uppvisadt säger man: gå bort, vi kunna eller vilja icke gifva dig arbete. På detta sätt begår samhället en orättvisa.

Möjligen skulle man i den föreliggande frågan kunna finna ett nytt uppslag genom de nya straffregister, som meningen är att inrätta.

Slutligen, och då jag anser ett uttalande i högsta domstolen, som berör denna fråga, icke böra falla i glömska, vill jag erinra derom, att 1889, vid behandlingen i högsta domstolen af vissa då föreslagna förändringar uti strafflagen, ett justitieråd yttrade sig för borttagande af nu ifrågavarande straffpåföljd! Jag skall bedja att få återgifva endast några få rader af detta yttrande, i hvilket ett annat justitieråd i hufvudsak instämde. Den förre yttrade:

»Brottet bör efter dess art och beskaffenhet af samhället allvarligt bestraffas; men genom straffet bör ock brottet anses försonadt. Såsom straffmedel torde förlust af medborgerligt förtroende vara *dels* obchöflig, då med nuvarande latitudsystem utväg ej saknas att ty förutan i straffet inlägga behörig skärpa, *dels* ock förkastligt och skadligt, då derigenom straffets hufvudsyfte, den brottsliges förbättring, motverkas. Någon fara för samhället eller orättvisa för dess

Om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.
(Forts.)

Om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.

medlemmar synes mig ej ligga deri, att för den, som genom utståndet straff försonat sitt brott, liksom för hvarje annan samhällsmedlem, de vanliga utvägarne till ärligt förvärf stå öppna »

Och han slutade på följande sätt:

»För min del anser jag därför, att stadgandena om förlust af medborgerligt förtroende kunna och böra ur strafflagen uteslutas.»

Då jag för min del äfven hyser samma mening och väl ser, att icke nu genast ett dylikt definitivt steg kan åstadkommas, men håller före att herrar Rudebecks och von Krusenstjernas reservation bör leda till detta syftemåls förverkligande, har jag sålunda ansett mig böra begagna tillfället att instämma i denna reservation.

Herr Leman: I anslutning till hvad den förste och tredje talarer yttrade, anhåller jag att få påpeka några synpunkter, som af dem icke blifvit berörda.

Jag tillåter mig att i detta hänseende erinra om den gamla germanska lagen, uti hvilken man tog hänsyn endast till brottets beskaffenhet, men icke till brottslingens. Man hade en fullständig strafftaxa: afskärande af näsan beträffades med böter af vissa marker silfver, afskärande af öronen med ett annat belopp, o. s. v. Nästan likartadt var förhållandet enligt den gamla missgerningsbalken. Först 1864 års strafflag såg något till den brottslige, derigenom att för straffen finnas vissa latituder, inom hvilka de kunna bestämmas allt efter förekommande förmildrande eller försvärande omständigheter. För min del anser jag emellertid, att äfven vår nu gällande strafflag är i vissa hänseenden föråldrad.

Den nyare kriminalistiken eller den så kallade kriminalpolitiken har uppstått helt andra satser än de, som i äldre strafflagar finnas tillämpade. Man har allt mera rigtat uppmärksamheten, icke på brottet utan på brottslingen. Liksom läkarne indela sjukdomarne i akuta och kroniska, så hafva också med brottslingarne ett motsvarande förhållande funnits ega rum, och för de akuta, eller sådana, som i följd af nöd, en stark passion eller dylikt låtit drifva sig till att begå brott, har man velat förorda ett vilkorligt frigifvande eller ett vilkorligt domfällande. Man resonerar som så, att har domaren vid en dom af sist nämnda slag misstagit sig, och visar det sig sedermera, att den för akut ansedde brottslingen var eller blifvit kronisk, kan det redan ådömda straffet sedermera gå i verkställighet, och den brottslige utstå sitt straff. Det är speciellt för de akut brottslige jag anser strafflagens stadgande om förlust af medborgerligt förtroende vara grymt och hårdt. Det gagnar icke staten och skadar dem, som vilja förbättra sig. Man har nu sagt, att i följd af den förändring, som 1864 års strafflag undergått, hvarigenom domaren äfven vid vissa svåra brott kan, då förmildrande omständigheter förekomma, döma till fängelse, hvarmed den nu ifrågavarande straffpåföljden icke är förenad, olägenheterna af samma påföljd skulle vara förminskade. Detta är nog sant, men alltid kvarstår dock faran, att en verkligt akut brottsling icke kan af domaren dömas till fängelse. Säsom bevis för riktigheten af mitt påstående skall jag så kort som möjligt referera några fall, som äro typiska, hvart för sitt slag af brott.

Det hände för cirka 30 år sedan, att en köpman i Stockholm en afton vid passerandet af sin butik vid Drottninggatan märkte, att en kappa, som varit uthängd såsom skylt, blifvit borttagen. Han anmälde förhållandet för den närmast posterande poliskonstapeln, hvilken, antagande att kappan blifvit stulen, genast gjorde förfrågningar på närmaste pantlånkontor. Der upplystes, att en qvinna, som riktigt uppgifvit namn och adress, pantsatt den stulna kappan, hvarvid densamma belånats för ungefär 20 kronor. Qvinnan häktades och vid målets förekomst i rådhusrätten upplystes, att qvinnan varit gift med en målaregesäll, hvilken dött strax efter äktenskapets ingående; och att hon sedan 8 à 9 år tillbaka lefde tyst och stilla, försörjande sig, sin gamla mor och sitt barn med sömnad. Då kom olyckan i dubbel form; både modern och barnet sjuknade, och hon måste efter hand pantsätta allt sitt lösöre utom moderns och barnets sängkläder. Då hon icke hade något vidare kvar, gick hon ut för att, såsom hon inför domstolen förklarade, utbjuda sin kropp, men då hon icke förstod sig derpå, så ref hon i förtviflan ned kappan, sprang till pantlånan samt köpte för hvad hon fick mat och medicin åt modern och barnet, men själf förtärde hon ingenting, utan var alldeles utsvulten, då hon häktades. Då insågo alla, huru det var stäldt, och alla ville hjälpa henne. Husvärden t. ex. som för öfrigt gaf henne det bästa vitsord för redlighet och arbetsamhet, yttrade att, om hon sagt ett ord om sin nöd, han gerna skulle hafva hjälpt henne samt hafva efterskänt hyran. För att rädda henne och för att göra den *materiella* rättvisan heder begick man den gången en *formel* olaglighet. Målet kunde icke nedläggas, ty det hörde under allmänt åtal; men på det straffet måtte blifva så lindrigt som möjligt, arrangerades det så, att kappan, som var alldeles ny och hade ett ganska högt värde, hvilket uppenbarligen framgick deraf att den utaf en pantlånan belånats med ungefär 20 kronor, värderades till endast 14 riksdaler 24 skilling, och derigenom blef tillgreppet rubricerad såsom snatteri och qvinnan undgick att dömas till straffarbete med åtföljande förlust af medborgerligt förtroende. Böterna, hvartill hon fälades, erlades af domare och åhörare, och hon gick rikare ifrån domstolen än hon ditkommit. Att ett sådant tillgrepp straffas med straffarbete, kan visserligen icke inträffa numera, men det händer icke heller ofta, att saken får en så lycklig utgång.

I fråga om inbrott vill jag relatera ett annat exempel. En valborgsmessafton, då några okynniga pojkar ämnade göra upp eldar, fingo de reda på att i ett låst stånd en nästan tom tjärtunna blifvit insatt. De refvo från hänsläset samt bröto sig in och tände eld på tunnan. Som detta skedde i en tätt bebyggd ort, grep polisen in, icke därför att den hade ens ringaste aning om att pojkarne tagit tunnan, utan därför att deras tilltag varit förenadt med eldfara. Vid åtalets utförande befunnos de emellertid hafva begått inbrott, och domaren var tvungen att döma dem till straffarbete med åtföljande förlust af medborgerligt förtroende, men på domarens egen begäran anfördes af flera personer besvär. Hofrätten fastställde utslaget, men högsta domstolen nedsatte i nådeväg straffet till enkelt fängelse, och jag antager, att det blifvit ännu lägre, om de nämnda personerna

Om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.
(Forts.)

Om ändrade icke af okynne upptändt elden. Dessa pojkar skulle emellertid ännu bestämmelser i dag hafva enligt lagen dömts till förlust af medborgerligt förtroende. angående förlust af medborgerligt förtroende.

(Forts.) Ännu ett tredje fall, också det hemtadt ur verkligheten, vill jag anföra för att visa, huru lagen kan tillämpas. Det hände i en nära till Göteborg liggande domsaga, att en person förfalskade mynt. Han gaf derefter några för öfrigt välartade gossar starka drycker och förmådde dem derefter att utprängla mynten. De blefvo genast gripna och häktade. Liksom de i föregående fall omförmälda gossarne blefvo de dömda till straffarbete och förlust af medborgerligt förtroende, men genom mellankommande nåd blef straffet nedsatt. Nu kan man säga: det står ju i alla fall den utvägen öppen att gå till kungs. Ja detta går lätt nog för sig i de stora städerna, der det finnes många jurister, som kunna hjälpa de anklagade; men på landet går det icke så lätt. Här framträder ock en annan mycket stor brist i vårt kriminalväsende, att nemligen icke, såsom i andra civiliserade länder, staten skaffar den anklagade en defensor. Den fälde är i många fall så nedslagen, att han icke söker ändring, utan nöjer sig med det första utslaget. Detta förhållande gör, att, åtminstone då det rör akuta brottslingar, påföljden förlust af medborgerligt förtroende ofta ådömes, der den rättvisligen borde bortfalla. En annan fråga, som icke från reaktionärt, utan från ganska radikalt håll framställts af nyare kriminalpolitici, är, huru vida man icke i sammanhang med afskaffande af straffpåföljder, såsom förlust af medborgerligt förtroende och dylikt, samt af de kortvariga, enkla fängelsestraffen, borde, särskildt för okynniga pojkar och yngre personer, som begå brott mot person, återinföra affliktiva kroppsstraff. Denna fråga står nu på dagordningen och kommer så småningom väl att tvinga sig fram äfven här i Sverige.

Efter denna korta afvikning från sjelfva hufvudämnet, vill jag endast meddela, att jag helst skulle hafva velat gå något längre än reservanterna, i det jag har den åsigt, att straffpåföljd af förlust utaf medborgerligt förtroende aldrig borde ådömas någon akut brottsling, men då ett yrkande i denna riktning icke torde hafva utsigt till framgång, ber jag få instämma uti och yrka bifall reservationen.

Herr Hammarskjöld: Förlust af medborgerligt förtroende kallas i vår lag icke för ett straff, utan för en straffpåföljd. Och det är icke utan orsak, som terminologien är sådan, ty förlust af medborgerligt förtroende är icke tänkt såsom afseende samma ändamål, som straffet i allmänhet har. Förlusten af medborgerligt förtroende är icke afsedd att på något sätt inverka på brottslingens vilja, utan, såsom en talare redan antydt, vill man deruti hafva skaffat sig ett skyddsmedel i åtskilliga afseenden för den skada, som möjligen annars brottslingen, derest han kom ut med samma onda vilja, som han hade då han beröfvades friheten, skulle kunna medföra för samhället. Den tanke, som ligger till grund för detta rättsinstitut, förefaller mig alldeles icke vara principiellt oriktig; men det är beklagligen så, att det visat sig verka på ett helt annat sätt, än lagstiftaren med detsamma afsett. Ty förlusten af medborgerligt förtroende, som, såsom en föregående

talare redan utvecklat, är ett ganska ofullständigt och osäkert skyddsmedel i de afseenden, der det skulle vara detta, blir i sjelfva verket ett nytt straff, kanske fullt så hårdt som det, den brottslige redan varit underkastad. I allmänhet uppfattas icke denna straffpåföljd såsom den borde. Den uppfattas icke så, att den brottsliges karakter hvarken är sämre eller bättre, vare sig han är förlustig medborgerligt förtroende eller icke. Omdömet om hans karakter bör i sjelfva verket bero på det brott han begått och det sinnelag han sedan visat. Men förlusten af medborgerligt förtroende blir för allmänheten ett brännmärke å den straffade, som hindrar honom att åter ingå i samhället såsom hederlig människa, om han vill göra det, men i samma stund förlusten af medborgerligt förtroende försvinner, då menar allmänheten — jag säger icke hela, men en stor del af densamma —: nu är brännmärket borta, nu kan man på ett helt annat sätt än förut lefva tillsammans med honom. Det är icke sällsynt, att i nådeansökningar, deri återfäendet af medborgerligt förtroende begäres, vidlyftiga utvecklingar af detta komma fram; hurusom personer, som numera af sina arbetsgifvare åtnjuta det största förtroende och af dessa skulle kunna användas till och med i förtroendeuppdrag, förklaras vara oanvändbara därför, att allmänheten, så länge de äro förlustige medborgerligt förtroende, tror dem vara dåliga människor. Men bara det der vore borta ur betyget, vore genast karakteren bra, då kunde de användas, och då vore det icke farligt att hafva med dem att göra. Dessa förhållanden göra att, enligt min likaväl som enligt ett par föregående talares uppfattning, förlusten af medborgerligt förtroende är ett rättsinstitut, som om möjligt borde försvinna.

Jag har redan antydtt, att det enligt min tanke är ett mycket ofullständigt skyddsmedel, ty, såsom en föregående talare påpekade, den omständigheten, att förlust af medborgerligt förtroende en gifven dag upphör, gör icke människan till en annan eller bättre från denna dag. Tjufven, som dömts att vara förlustig medborgerligt förtroende t. ex. ett år efter frigifvandet, är efter årets slut väsentligen samma människa som förut. Huruvida han nu förtjenar det förtroende, som lagen förnekat honom under den föregående tiden, beror på, huru han uppfört sig under den tid han varit fri. Om han uppfört sig illa, men dock icke begått nya brott, å nyo medförande förlust af medborgerligt förtroende, besitter han, sedan den i domen bestämda tiden för sådan förlust tilländagått, enligt lagens stadgande det förtroende, som han dock icke förtjenar. Bedömandet, huruvida det begångna brottet fortfarande bör medföra misstroende eller icke, får icke göras efter så formalistiska mekaniska grunder, som nu sker genom ådömandet af förlust utaf medborgerligt förtroende. Saken måste bedömas mer individuellt, efter förhållandena i hvarje särskildt fall. Jag är därför liksom ett par af mina kolleger i högsta domstolen en principiel motståndare till denna straffpåföljd, men då jag säger detta, säger jag på samma gång, att jag icke kan i närvarande ögonblick tillstyrka borttagandet af densamma, ty borttagandet förutsätter en genomgripande förändring särskildt i vår bevisningslag. Så länge vi i afseende å bevisningen äro bundna af formalistiska bevisningsregler, som enligt min tanke äro en anomali i vårt tidevarf och som för-

Om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.
(Forts.)

Om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.

dömas af alla förnuftiga rättslärare, så länge vi stå kvar på denna antiqverade ståndpunkt, ser jag icke, huru vi skulle kunna undvara institutet »förlust af medborgerligt förtroende». I afseende å de andra ändamål, som denna påföljd skulle hetas tjena till, tror jag saken mycket väl skulle kunna ordnas på annat sätt. Men vilkoret för att kunna gå med på hvad jag helst skulle önska, nemligen borttagandet af hela straffpåföljden, är en omarbetning af stadgandena angående bevisningen.

(Forts.)

Under sådana förhållanden, då jag hoppas att en omarbetning af sistnämnda lagstiftning icke länge skall dröja, och då jag fruktar att en sådan partiel reform i fråga om förlust af medborgerligt förtroende, som reservanten föreslagit, kanske skulle vara mer till hinder än till gagn för hvad jag anser vara det stora målet, finner jag mig förhindrad att i sakens närvarande skick yrka bifall till hvad han föreslagit, och nöjer mig med det uttalande jag gjort.

Hnrr Hasselrot: Förlust af medborgerligt förtroende är, såsom ett par föregående talare omnämnt, icke något straff, utan en straffpåföljd, och att lagen meddelar stadgande om denna påföljd, tror jag af många skäl vara både principiellt och praktiskt riktigt. Att man efter ett brott icke gifver samma förtroende åt brottslingen som åt andra menniskor, inträder nemligen, såsom en föregående talare sade, *de facto*; och att för de olika brotten precisera olika varaktighet af denna påföljd synes af praktiska skäl lämpligt. Det är visserligen sant, att man egentligen borde hålla sig till personen, till brottslingen själf, och med fästadt afseende på det speciella fallet bestämma straffpåföljdens större eller mindre långvarighet, men det torde vara betänkligt att lemna domstolarne alldeles utan ledning och bestämmelser i detta afseende. Att, såsom här ifrågasättes, ur lagen helt och hållet utesluta stadgande om denna påföljd skulle naturligtvis medföra nödvändigheten att sätta något annat i stället, ty det lär väl icke kunna sättas i fråga, att grofva brottslingar, omedelbart efter det de släppts ut, skola hafva i alla afseenden samma rättigheter som andra personer. Vill man, att i deras prestbetyg skall stå intaget, att de icke få vittna eller väljas till vissa befattningar, har det alldeles samma effekt som den förra vanfräjden eller den nuvarande förlusten af medborgerligt förtroende. Folket får derigenom veta, att han begått ett groft brott, och han får lika svårt att draga sig fram som nu. Det kan ju icke vara riktigt att utan vidare släppa ut en sådan person i samhället, utan att öfriga medlemmar i samhället få något tillfälle att erhålla kännedom om hans möjliga samhällsfarliga beskaffenhet. Det är visserligen i många fall ett otillräckligt skyddsmedel, men det är dock ett skyddsmedel, som man icke bör släppa från sig.

En ärad talare, landtdomare liksom jag, åberopade sin erfarenhet härutinnan och påstod, att allmänheten härigenom icke så ofta blef skyddad för brottslingar, som den brottslige, hvilken ådömts denna påföljd, haft skada deraf, men huru får man veta, om och när en person blifvit skyddad för stöld eller bedrägeri, derigenom att han

sluppit taga i sin tjenst eller lemna något annat förtroende åt t. ex. en för stöld många gånger förut straffad person. Sådant kan man ju icke veta.

Jag skall tillåta mig, då kammaren kanske icke har klart för sig, på hvilka brott denna påföljd ovilkorligen följer och der den endast är fakultativ, att redogöra härför. Först beder jag emellertid få påpeka, att vid 1890 års revision af strafflagen ströks denna påföljd för alla brott, der sådant rimligen kunde ske, och behölls såsom ovilkorlig endast för de svåraste brotten, under det den gjordes fakultativ i många fall. De förbrytelser, som äro ovilkorligen belagda med påföljden förlust af medborgerligt förtroende, äro: förräderi och uppror, gröfre förfalskningsbrott, såsom förfalskning af offentlig myndighets handlingar, falskmynteri och dylikt, mened, mord, förgiftning, fördrifning af foster med eller utan kvinnans vilja, svikligt förfarande vid envig, slafhandel, olofligt bemäktigande af barn för att användas till tiggeri eller annan vanart, om föräldrar eller andra genom koppleri förleda barn till otukt, mordbrand, sänkning af fartyg, skadegörelse å fyrbåk och dylikt i uppsåt att vålla skada, uppsåtligt spridande af kreaturssjuka, uppsåtligt förgiftande af annans kreatur, försök till mordbrand eller sänkning af fartyg, förstörelse genom sprängämne af bostad, fartyg eller dylikt, rån, gröfre tjufnadsbrott samt sådant brott af embetsman, som är förenadt med förfalskning. Jag hemställer, om icke denna förteckning innehåller sådana brott, att det icke är rimligt att ifrågasätta, att de, som begått dem, skulle släppas ut med samma rättigheter som andra oförvitliga personer. Återstår den senare gruppen, och den består af de ringare förfalskningsbrotten, falsk angivelse, bedrägeribrott samt första och andra resan stöld. På dessa brott följer förlust af medborgerligt förtroende, endast om brottet är af så grof beskaffenhet, att det måste beläggas med straffarbete, men icke i fall det dömes till fängelse. Nu vågar jag påstå, att ehuru, såsom en talare påpekade, för att döma till fängelse för dessa brott förmildrande omständigheter skola förefinnas och således i regeln det skulle dömas till straffarbete, dock i praxis sedan 1890 går så till, att för dessa brott i regel dömes endast till fängelse. Brottslingen slipper alltså straffarbete och förlust af medborgerligt förtroende. Det är icke svårt att, om man anser detta riktigt, finna förmildrande omständigheter. Särskildt vid stöldbrotten kan i de flesta fall ifrågakomma antingen *ungdom* och *oförstånd*, *nöd* och *betryck* eller *dålig uppfostran* o. s. v., så att det är icke svårt för domaren att i det speciella fallet finna förmildrande omständigheter, om han finner riktigt att tillämpa det ringare straffet.

Det kännes för mig personligen rätt egendomligt att nu tala mot denna sak, då jag 1890 både i utskottet och i kammaren varmt talade för att få bort förlust af medborgerligt förtroende särskildt för första resan stöld. Från regeringens sida förklarades emellertid då, att den icke kunde gå längre härutinnan, än då föreliggande förslag medgaf, och jag har derefter af erfarenheten öfvertygats om att man genom att göra straffpåföljden fakultativ har vunnit hvad man med skäl kunde önska. Jag får alltså yrka bifall till utskottets förslag.

Om ändrade
bestämmelser
angående
förlust af
medborger-
ligt för-
troende.
(Forts.)

*Om ändrade
bestämmelser
angående
förlust af
medborger-
ligt förtroende.
(Forts.)*

Herr Wieselgren: För några hundra år sedan förfor man ju mot brottslingen på det vis, att man därför, att den oförvitliga allmänheten skulle kunna se, att han icke var värdig »medborgerligt förtroende», skar af honom örönen eller brände in ett märke på hans panna. Då man sedan upphörde att göra så — erkände man dermed, att den icke lemlästade brottslingen var oförvitlig? Var det ett bevis på, att man ansåg honom fullkomligt rehabiliterad? Jag vågar derpå svara nej. Han var den straffade brottslingen i alla fall, och det omdöme, som han genom sitt brott åsamkat sig, följde honom nog ändå; men hvad man underlät att göra, var det, att man ej längre förhindrade brottslingen att stanna inom samhället. Olaus Petri omtalar ju att sådana personers enda utväg var den, att de måste rymma, kasta sig ut i skogarne och blifva stigmän. Detta behöfde de icke sedermera. Uppförde de sig på det sätt, att de verkligen återvunno sina medborgares förtroende, var det ingenting i deras yttre habitus, som hindrade dem att stanna inom samhället. Jag tror heller icke, att man nu för tiden kan säga, att den straffade omedelbart skulle återvinna sina medborgares förtroende därför, att förlusten af medborgerligt förtroende såsom straffpåföljd skulle upphöra. Nej, han skulle nog i alla fall få sträfva sannolikt ganska svårt för att återvinna detta!

Om man nu än har upphört med den gamla metoden, fortfar man dock i själfva verket, ehuru på annat sätt än förr, med att bränna märke i den frigifne brottslingens panna eller skära af honom örönen. Det är icke länge sedan jag läste i en årsberättelse, ingifven af en fängelsepredikant, ett ganska egendomligt och jag kan väl säga gripande bevis på huru brottslingen själf uppfattade intyget, att han saknade medborgerligt förtroende. Det var en ung man, denne frigifne; presten gaf honom åtskilliga varningar och uppmaningar för hans närmast förestående lif. Ja, svarade han, men hvad skall jag göra? Tigga får jag icke, stjäla får jag icke, och arbeta får jag icke; *hvad* skall jag då göra? Herrarne förstå, hvad han menade med detta: *»arbeta får jag icke»*. Han hade lärt sig af erfarenheten, att i det ögonblick, då han framlemnade sitt betyg, förvägrades honom arbete; och de der orden *»förlustig medborgerligt förtroende»* blefvo därför i hans uppfattning alldeles detsamma som en anvisning från myndigheternas sida, att allmänheten icke borde lemna honom arbete. Så uppfattas de verkligen icke blott af dessa arma människor själfva, utan de uppfattas, såsom en föregående talare redan nämnt, på samma sätt äfven inom de stora lagren af den arbetsgifvande allmänheten.

Jag skall bedja att till texten på sid. 10 få meddela kammaren en liten illustration. Der står ett citat ur nya lagberedningens yttlande: straffpåföljdens »syfte är ej att tillfoga brottslingen något lidande genom att utsätta honom för andra människors afsky och förakt, utan endast att förebygga, att den som blifvit dömd för nesligt brott må framdeles eller, der påföljden ådömes för viss tid, förr, än någon tid förflutit efter det han lemnat straffanstalten, inträda i sådan verksamhet inom samhället, hvars betroende åt en person ansetts böra förutsätta, att denne gjort sig förtjent af allmän tillit». Det kom för en del år sedan en man ännu i sina unga år — på tjugutalet — till

mig. Han hade någon tid förut frigifvits från fängelset, der han suttit för fjerde resan stöld. Nu kom han till mig och begärde hjälp. Jag hyste misstroende till honom. Han hade fått hjälp, då han kom ut för tredje gången, och han hade icke bättrat sig, utan stulit och insatts i fängelse igen. Jag sade honom, att jag icke trodde, att hans afsigter voro allvarliga, och jag inskränkte mig till att lemna honom hvad som behöfdes för inköp af vissa verktyg, som han sade sig behöfva. Detta var på våren. På hösten kom mannen till mig igen. Då hade han slitit sig igenom tre à fyra månader under ytterligt betryck. Han hade gått från verkstad till verkstad och utbjudit sin arbetskraft, som icke var ringa och i qualitativt afseende icke alls dålig. Men han hade icke fått arbete på ett enda ställe, ty hans betyg var fläckadt. Han hade slutligen hyrt sig plats å en verkstad hos dess egarinna; der fick han betala hyra för de verktyg, som han icke sjelf egde, men behöfde använda, och så gick han från hus till hus, från den ene till den andre och tiggde arbetsmaterial. Det hade naturligtvis gått så uselt, att han måst både svälta och på annat sätt fara illa. »Nu har jag gjort, sade han, hvad jag kunnat för att visa, att jag verkligen vill blifva en ärlig man; vill ni ännu icke hjälpa mig, är det omöjligt för mig att längre uthärda.» Jag kände mig verkligen öfvertygad, att han ville blifva en annan karl än ditills; och med många krafters tillhjälp fick jag tillsammans hvad som behöfdes för att sätta honom på fötter. Men, mine herrar, det är mycket dyrt, det der, ty han måste som det heter blifva *sjelfegare*. Han måste hafva egen verkstad, egna arbetare; ty hos andra får han icke något arbete; han måste därför »etablera sig». Nåväl, allt skaffades, arbete, förlagskapital, allt fick han. Hvad hade härmed skett? Jo, de människovänner, som hade hjälpt honom till detta, de voro helt enkelt *lagbrytare*; men om någon gått till polismyndigheterna och sagt: en man, som blifvit dömd förlustig medborgerligt förtroende och således icke har rätt att drifva rörelse med andra arbetare än hustru och barn — och han hade inga barn — han sitter nu der och der och drifver borgerlig handtering — den, som hade så sagt och som dermed omintetgjort alla våra ansträngningar, han hade ställt sig lagens ord till efterrättelse, han hade lojalt tillämpat just det, som lagberedningen söker inpränta, att nemligen den man, som blifvit dömd för nesligt brott, icke bör, »förrän någon tid förflutit efter det han lemnat straffanstalten, inträda i sådan verksamhet inom samhället, hvars betroende åt en person ansetts böra förutsätta, att denna gjort sig förtjent af allmän tillit». Det är detta, mine herrar, som är det mest ändamålsvidriga, jag vill nära nog säga abderitiska, i vår nuvarande strafflagstiftning. Samhället vill å ena sidan, att brottslingen skall blifva en annan människa, och upprättar därför dyrbara fängelseanstalter, der allt göres för att förbättra och omskapa fångarne; sedan skickar man ut dem såsom »hyggligt folk», som både vill och kan sköta sig inom samhället — och detta var ju hvad man ville? Men å andra sidan låter samhället en lagbestämmelse fortfarande ega bestånd, som i möjligaste mån hindrar detta syftemål att vinnas. Jag kan för min del icke inse, att det är någon förnuftig rättsordning

Om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.
(Forts.)

Om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende. (Forts.)

att på det här viset låta den ena handen rifva ned, hvad den andra handen byggt upp.

En föregående ärad talare, som nyss före mig hade ordet, räknade upp en massa svåra brott, som han omtalade voro förenade med påföljden *förlust af medborgerligt förtroende*, och han frågade kammaren, huru vida det kunde vara lämpligt att släppa ut sådana grofva brottslingar, utan att det vore någon påföljd häftad vid deras begångna brott? Jag ber kammaren besinna, att den påföljd, som härvidlag skulle kunna utöfva någon inflytelse till samhällets säkerhet, alldeles icke finnes i den ådömda förlusten af medborgerligt förtroende. En sådan finnes, men är af helt annan beskaffenhet — den påföljden heter *polisuppsigt*; och vilja herrarne säga, att det är ett fel i vår lagstiftning, att icke denna påföljd ådömes den utsläppte farlige brottslingen, så har jag ingenting att deremot invända. Ty många brottslingar borde verkligen sättas under polisuppsigt, då de släppas ut ur fängelset. Den åtgärden skulle vara effektiv; men detta sätt är alls icke effektivt; ty sådana brottslingar, som här är fråga om, de akta sig nog för att visa fram sina prestbetyg, och om de visa fram dem, är det nog icke sådana betyg, der vanfräjdspåföljden står omtalad. Men de personer deremot, som icke höra till detta slag af brottslingar — och det finnes rätt många sådana — de lida gränslöst af bräck i sina afsigter, sina försök att tillvinna sig det medborgerliga förtroende, som *för dem* synes så eftersträfvansvärdt, så önskvärdt att ernå.

Ett fel, som jag tillät mig påpeka redan för 10, 11 år sedan, är, att man talar om vanfräjden såsom en *straff* påföljd. Det bör icke finnas någon sådan påföljd af straffet; utan påföljden är af brottet; men då brotten äro af olika beskaffenhet, då bör också lagstiftningen se till, att icke, när ett brott är af den beskaffenhet, att sådan påföljd icke bör ifrågakomma, denna påföljd ändå vidhäftas — blott därför att brottet i *yttre* afseende är likt ett annat, som bör vara förknadt med sådan påföljd. Jag vill icke här upppepa hvad jag för fem år sedan anförde för att visa, att det mellan tjufnad och tjufnad kan finnas en oändligt stor skilnad. En föregående talare, min kamrat på göteborgsbanken, har i dag å nyo påmint kammaren om detta förhållande. Jag vill deremot nämna några ord med anledning af en liten skrift, som blifvit mig tillsänd. Der står på första sidan: *förlust af medborgerligt förtroende*. och om jag icke misstager mig alltför mycket, har författaren personlig erfarenhet af hvad denna förlust af medborgerligt förtroende betyder. Han skrifer så här: »En person, som efter undergången bestraffning frigifves från fängelset, lider en naturlig vanfräjd, som sannerligen icke bör ökas, och han karakteriserar förberörda påföljd såsom *grym, enfaldig och skadlig*. Jag kan icke återgifva allt hvad han anför för att motivera de *två första* påståendena; men jag ber att få uppläsa några ord af det han säger rörande denna påföljd såsom *skadlig*. Han yttrar: »Som våra fångelser nu äro inrättade och styrda, erhåller fången en god fysisk och andlig omvårdnad. En vanlig följd häraf är, att *olycksbarnet* blir till sin sinnesbeskaffenhet bättre. Fången ångrar sitt brott och besluter att för framtiden bättra sitt lefverne. Utkommen uppför han sig väl och söker, trots alla af den naturliga förföljelsen hopade hinder, är-

ligen försörja sig. Han märker dock snart, att det icke går. Han frågar sig sjelf: hvad är orsaken? Om han nu är dömd förlustigt medborgerligt förtroende, besvarar han sjelf frågan ungefärligen så här: »Jag är vanfräjdad. Der har jag det. Det är omöjligt för mig att blifva menniska igen. Det tjenar till intet, att jag arbetar. Det är bäst å nyo börja mitt gamla yrke. Det är ej mitt fel, samhället vill så hafva det. Det är klart, att jag utan medborgerligt förtroende ej kan föda mig på ärligt sätt.» — Jag har så många gånger hört detta resonnement upprepas, att jag vågar gå i borgen för sanningen deraf.

Om ändrade bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende.
(Forts.)

Vi äro långt från den dag, då påföljden »förlust af medborgerligt förtroende» kommer att försvinna ur vår lagstiftning; men om det än icke är fråga om annat än en opinionsyttring, då Andra Kam-maren, att döma efter anslutningen till utskottsförslaget, väl bifaller det, anser jag mig dock böra för att freda mitt samvete yrka bifall till den af herr Rudebeck afgifna reservationen. Och det skulle dock vara en opinionsyttring af icke ringa betydelse, om Första Kam-maren skulle instämma i denna reservation.

Herr Hasselrot: Det är vanligt, att, om man vill inverka på kammarens känslor, man begagnar sig af ett eller annat exempel, som synes vara i sådant afseende ändamålsenligt. Det gjorde den förste talaren på göteborgsbänken. Jag glömde att i mitt förra anförande bemöta det. Hans rörande berättelse om qvinnan, som begått stöld af en kappa, lämpar sig dock icke såsom bevis för hans åsigt i nu förevarande fråga, ty enligt *nu gällande* strafflag hade den qvinnan utan tvifvel blifvit dömd till fängelse, och det hade således för henne aldrig blifvit fråga om påföljden »förlust af medborgerligt förtroende».

Ungefär på enahanda sätt förhåller det sig med det exempel, som herr Wieselgren anförde. Det är visserligen sant, att en person, som tre gånger begått stöld, till följd af vanfräjden kan ha svårt att förskaffa sig arbete; men jag vågar påstå, att det i så fall snarare är samhällets pligt att, såsom också i många fall sker, försöka genom fängvårdsföreningar eller på annat sätt hjälpa en sådan person, än att utan kontroll släppa honom ut i samhället bland andra arbetare, der han under sådana förhållanden lätteligen kan vålla skada, ej blott för husbönder, som hafva förtroende för honom, utan äfven för medarbetare. Kunde vi få det ordnad så, att alla brottslingar ställes under effektiv polisuppsigt, vore det ju mycket bättre, och då behöfdes kanske icke straffpåföljden i fråga; men den tiden är säkerligen långt aflägsen, och till dess tror jag, att det i allmänhetens och samhällets intresse är af nöden, att i den ringa grad, hvari för närvarande denna påföljd användes, och med den möjlighet, som förefinnes för domstol att vid förmildrande omständigheter undvika att tillämpa densamma, man låter det förblifva såsom det är.

Herr Jehander: Jag skall bedja att äfven få yttra några ord på grund af långvarig erfarenhet af hvad som just här blifvit framhållet.

Om ändrade
bestämmelser
angående
förlust af
medborger-
ligt för-
troende.
(Forts.)

Det är en obegriplig svårighet för den, som har uttjenat sitt straff, att sedan få något arbete, då han är i saknad af medborgerligt förtroende. Det har åtskilliga sådana personer blifvit mig tillskickade med en vänlig anhållan, om jag icke kunde på något sätt bereda dem arbete t. ex. vid jernvägsbyggnader eller på annat sätt. På grund af de rekommendationer jag fått, har jag gjort hvad jag kunnat, och det har lyckats mången gång. Men det har gått till på det sättet, att när en sådan person kommit till mig och bedt mig, att jag om möjligt skulle skaffa honom arbete — då jag visste hvem han var, och att det skulle möta svårighet för honom att, i fall förhållandet blefve känt, få arbeta med de öfriga arbetarne — har jag tagit hans betyg och skrivit till den eller den ingenjören att taga denna person i sitt arbete och icke nämna om hvarken det ena eller andra. Det har gått bra; han har fått komma in i ett arbetslag och der har han kunnat få arbeta till och med flera månader, och han har skött sig väl. Men under tiden har det kunnat hända, att det blifvit upptäckt, att han varit förlustig medborgerligt förtroende. Hvad har då följden blifvit? Jo, jag vet det, ty det har hänt flera gånger. Om en sådan person icke får afsked, så från det ögonblicket vilja arbetarne icke arbeta i sällskap med honom. Det är jag i tillfälle att intyga. Ibland har det hänt, att ingen fått veta något, och då har det gått bra.

I anledning af den erfarenhet, jag fått i detta stycke, skall jag bedja att få instämma i den reservation, som afgifvits af herr Rudebeck. Hvad i detta afseende kan göras är en god sak, och det är min öfvertygelse, att det vore lyckligt, om den straffade i och med detsamma han uttjent sitt straff äfven återfinge medborgerligt förtroende.

Herr Ölander: Det exempel, som den föregående ärade talaren framstälde, har i sjelfva verket icke någon tillämpning på den fråga, som här föreligger, utan bestyrker tvärt om det påstående, jag i mitt förra anförande gjorde, att för brottslingen förlust af medborgerligt förtroende är en påföljd, som anses *de facto* åtfölja hans brott. De af den förra talaren omnämnda personer afhöllo sig icke från beröring med brottslingen, därför att han blifvit förklarad förlustig medborgerligt förtroende, hvilket de ej visste, eller på grund af hans prestbetyg, som de icke sett, utan därför att han begått ett vanärande brott.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt och vidare på bifall till den vid förevarande utlåtande fogade reservation samt förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepad, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad laguskottet hemstält i 1:sta punkten af sitt utlåtande n:o 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—39;
Nej—44.

Punkten 2.

Bifölls.

Vid förnyad föredragning af laguskottets nedannämnda, den 14 och 15 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 60, i anledning af väckt motion angående ändring i förordningen om förlagsinteckning den 13 april 1883, och

n:o 61, i anledning af väckt motion om bestämmelser angående vården af bysamhällets gemensamma angelägenheter, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Vid förnyad föredragning af laguskottets nedannämnda, den 11 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 55, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser rörande landstingsskattens utgörande,

n:o 56, i anledning af väckt motion om afskaffande af den personliga afgiften till presterskapets aflöning,

n:o 57, i anledning af väckt motion angående upphäfvande af den personliga folkskoleafgiften, och

n:o 58, i anledning af väckt motion angående uppbörd och redovisning af lön till klockare,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till delar af riksdagsbeslutet:

n:o 1, ingressen,

- n:o 2, slutmeningen,
n:o 3, angående val af justitieombudsman och suppleant för honom,
n:o 4, angående nedsättning af stämpelafgiften för spelkort,
n:o 5, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret,
n:o 6, angående ansvarsfrihet beträffande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret lemnadt uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus,
n:o 7, angående beredande af länemedel till utveckling af statens telefonväsende,
n:o 8, angående ändring af gällande bestämmelser rörande för-
rändandet af Hjelmare kanal- och slussverks reparationsfond,
n:o 9, angående ändring i kongl. förordningen angående stämpel-
afgiften den 9 augusti 1894, samt
n:o 10, angående ändring i 5 § af underrättelserna om hvad vid tulltaxans tillämpning iakttagas bör.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande och memorial:

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående understöd till kolonien Hall,

n:o 46, i anledning af väckt motion angående inrättande af allmänna uppfostringsanstalter för minderåriga brottslingar,

n:o 47, i anledning af väckt motion angående ändring i reglementet för sjömanshusen och ökad anslag till handelsflottans pensionsanstalt,

n:o 48, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret, och

n:o 49, i anledning af väckta förslag dels om ändring i gällande bestämmelser rörande de vissa enskilda jernvägsaktiebolag beviljade statslån, dels om anvisande af medel för understödjande medelst lån af enskilda jernvägsanläggningar, äfvensom

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels en i detta ämne väckt motion, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 40 med förslag till ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863, och

n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts dels i propositionen n:o 5 framlagda förslag till förordning angående blindundervisningen, dels ock i statsverkspropositionen gjorda framställningar beträffande undervisningsanstalter för blinda.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 4,27 e. m.

In fidem
Aug. Alströmer.

Tisdagen den 28 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollen för den 20 och 21 i denna månad.

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtanden:

n:o 63, i anledning af väckt motion angående tillägg till 5 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

n:o 64, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändring i visst syfte af förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875,

n:o 65, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser om exekutiv försäljning af fastighet m. m., och

n:o 66, i anledning af väckt motion om förslag till ny legostadga.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 25 innevarande månad bordlagda utlåtanden och memorial n:is 45—49 äfvensom sammansatta stats- och lagutskottets nämnda dag bordlagda utlåtanden n:is 5 och 6.

Tisdagen den 28 April.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg, så lydande:

Att general *Abelin* på grund af sjukdom är förhindrad att till vidare bevista Riksdagens sammanträden, intygas.

Stockholm den 27 april 1896.

Jonas Wærn.

Med. d:r och professor.

Kammaren åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem

Aug. Alströmer.
